

FIȘE DE ANALIZĂ

Analiza unor domenii ale sistemului de învățământ superior
românesc din perspectiva legislativă

NOI PERSPECTIVE ÎN EDUCAȚIE – NPE

SIPOCA 398, COD MYSMIS 116793

AUTORI: LUISA BUNESCU

ROLAND OLAH

IONUȚ TUDOR

COORDONATOR: MIHAI CEZAR HÂJ

PROIECT COFINANȚAT DIN FONDUL SOCIAL EUROPEAN, PRIN PROGRAMUL OPERAȚIONAL
CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ 2014-2020

Cuprins

1. Introducere	3
2. Principiile sistemului național de învățământ superior	4
3. Rolul statului în învățământul superior	7
4. Incluziune socială și echitate	14
5. Internaționalizarea și studenții internaționali	20
6. Sistemul de împrumuturi/Agenția de burse și credite	26
7. Centrul de consiliere și orientare în carieră	30
8. Autonomia universitară și libertatea academică	34
9. Conducerea universităților	38
10. Programe postdoctorale de cercetare avansată	46
11. Guvernarea în universități private și confesionale	49
12. Evaluarea cadrelor didactice și cariera academică	55
13. Etică universitară și integritate academică	60
14. Programe de studii integrate	64
15. Principiul centrării educației pe student	67
16. Titlul de doctor și diploma de doctor	70
17. Digitalizarea învățământului superior	78

1. Introducere

Finanțat prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020 (POCA 2014-2020), **Proiectul „Noi perspective în educație – NPE”** are ca obiectiv general optimizarea și creșterea calității serviciilor oferite de administrația publică din domeniul educației, prin crearea unui cadru normativ predictibil și stabil și prin dezvoltarea unei politici publice bazată pe orientările strategice în învățământul preuniversitar și universitar la orizontul 2030.

Beneficiarul principal al proiectului este Ministerul Educației Naționale (MEN), iar partenerii proiectului sunt: Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) și Asociația pentru Implementarea Democrației (AID).

Componenta A1.4 a proiectului și-a propus **elaborarea unor fișe de analiză pe domenii ale învățământului universitar**. Scopul acestor fișe de analiză este în special să indice nevoile de modificare și îmbunătățire a actelor normative corespunzătoare domeniilor acoperite, cât și includerea de reflecții asupra interconexiunilor dintre domeniile analizate și componente tangențiale cu care educația este conexată (domeniul economic, social, sănătate, etc.)

Astfel, fișele de analiză următoare au rolul de a răspunde obiectivului menționat anterior. Domeniile cartografiate au fost decise împreună cu echipa de management a proiectului și au la bază raportul activității A.1.2 (din cadrul aceluiași proiect), raport care a constatat în inventarierea actelor normative din învățământul superior cu identificarea măsurilor de simplificare și sistematizare a acestora. Se poate astfel afirma că aceste fișe de analiză reprezintă o continuare logică a activității A1.2, aducând însă considerente adiționale în domeniile analizate.

Fișele de analiză au fost redactate pornind de la un model dezvoltat de experții responsabili de această activitate, cu următoarele elemente adresate în fiecare fișă:

- Domeniu
- Baza legală
- Autoritatea publică/instituția publică responsabilă
- Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului
- Interconexiuni cu alte domenii
- Indicatori de calitate existenți
- Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)
- Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

Fișele au fost redactate în perioada mai-iulie 2020.

2. Principiile sistemului național de învățământ superior

Domeniu: Principiile sistemului național de învățământ superior
Baza legală: Art. 118 din Legea Educației Naționale
Autoritatea publică/instituția publică responsabilă; Ministerul Educației și Cercetării
Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului: În analiza cadrului legislativ în domeniul învățământului superior A.1.2. s-a remarcat prezența unei redundanțe cu privire la enunțarea principiilor aplicabile sistemului de învățământ, atât în privința cadrului general prevăzut la art. 3 LEN, cât și cu privire la art. 118 LEN. Astfel, sesizăm faptul că art. 3 LEN cuprinde „<i>principiile care guvernează învățământul preuniversitar și superior, cât și învățarea pe tot parcursul vieții</i>”, art. 118 LEN pe cele privitoare la învățământul superior, iar art. 202 LEN pe cele care „<i>reglementează activitatea studenților în cadrul comunității universitare</i>”. De asemenea, remarcăm faptul că deja în reglementarea actuală există principii aplicabile în mod particular învățământului superior care sunt plasate în art. 3, de pildă principiul libertății academice, ceea ce constituie o inadvertență cu privire la intenția legiuitorului de a trasa seturi distincte de principii. Nu reiese clar din analiza celor două articole care este criteriul folosit pentru a selecta doar anumite principii din art. 118 și a le plasa inclusiv la nivelul art. 3.
Interconexiuni cu alte domenii: Principiile asigurării calității în învățământul superior așa cum sunt prevăzute în Metodologia de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior din 14.12.2017
Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS) IP.A.1.1.1. Misiune și obiective; IP.A.1.1.2. Integritate academică; IP.B.1.1.1. Principii ale politicii de admitere la programele de studii oferite de instituție din Metodologia de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior din 14.12.2017.
Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative): - în primul rând, în eventualitatea comasării conținuturilor normative într-un singur articol sau subcapitol, pe lângă avantajul eliminării paralelismelor de reglementare, se impune clarificarea și definirea tuturor principiilor incidente, ceea ce va da claritate și predictibilitate normei juridice. Sesizăm că principiile din art. 3 sunt sumar definite, iar cele din art. 118 doar enunțate. - se impune pe această cale revizuirea terminologiei prin uniformizarea sa, având în vedere că principii identice în ambele articole sunt enunțate diferit. E.g. lit. n) din art. 3 „<i>principiul libertății de gândire și al independenței față de ideologii, dogme religioase</i>

și doctrine politice” și lit. i) din art. 118 „principiul independenței de ideologii, religii și doctrine politice”; sau lit. t) din art. 3 „principiul fundamentării deciziilor pe dialog și consultare”, care în conținut corespunde semantic cu lit. k) din art. 118 „principiul consultării partenerilor sociali în luarea deciziilor” etc.

- corectarea asimetriei existente la nivelul principiilor enunțate în lit. u) din art. 3 „principiul respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ” și lit. h) din art. 118 „principiul respectării drepturilor și libertăților studenților și ale personalului academic”. Considerăm că raportat la elevi și studenți trebuie să opereze un standard unic, cel al respectării drepturilor și libertăților, rezumarea în cazul elevului doar la respectarea dreptului la opinie fiind o îngrădire nejustificată și nepermisă prin raportare la art. 12-14 și 28-29 din Convenția cu privire la drepturile copilului adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 29 noiembrie 1989 și ratificată în sistemul nostru de drept prin Legea nr. 18/1990, articole care au o sferă mult mai amplă în privința drepturilor și libertăților. În interpretarea art. 20 alin. (2) din Constituție, în caz de neconcordanță între Convenție și o lege internă (precum LEN), va avea prioritate reglementarea internațională.
- adresarea inexactității cu privire la principiul de la lit. a) din art. 3 „principiul echității - în baza căruia accesul la învățare se realizează fără discriminare”, cât și cu privire la alin. (2) al art. 118 „În învățământul superior nu sunt admise discriminări pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare, cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege”. Considerăm că drept reper trebuie luat Titlul III al Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, aplicabilă cu prioritate în dreptul intern, titlu denumit „Egalitatea”, în cadrul căruia este definită nediscriminarea la art. 21. Astfel, lit. a) al art. 3 califică în mod impropriu și insuficient principiul echității la accesul la învățare fără discriminare, circumscriind discriminarea doar cu privire la accesul la învățare. Propunerea noastră este consacrarea expresă a principiului nediscriminării în mod unitar, prin comasarea lit. a) din art. 3 cu alin. (2) din art. 118, sub principiul matrice al egalității, aplicabil uniform în întreg domeniul educației. În contextul reglementării actuale este de neînțeles cum nu este consacrat în art. 3 din LEN principiul nediscriminării. De asemenea, propunem păstrarea distinctă a principiului echității referitor exclusiv la accesul la învățare, cu comasarea lit. a) de la art. 3 și lit. e) de la art. 118.
- consacrarea explicită a principiului laicității în sistemul de educație prin referire la lit. n) din art. 3 „principiul libertății de gândire și al independenței față de ideologii, dogme religioase și doctrine politice” și lit. i) din art. 118 „principiul independenței de ideologii, religii și doctrine politice”. Substanța normativă a celor două prevederi se referă în mod esențial la caracterul laic al statului român, care are drept formă specifică de guvernare republica (conform art. 1 alin. (2) din Constituție), statuat prin raportare la art. 29 alin. (5) din Constituție: „Culte religioase sunt autonome față de stat...”. Astfel, Constituția României consacră un principiu nenumit al laicității, un principiu umbrelă care, pentru a oferi o protecție adecvată libertății de conștiință, conturează sfere distincte între organizarea statală și cea cultică. Principiul laicității se impune tocmai din necesitatea asigurării independenței acestora și necontaminării reciproce. Cum libertatea conștiinței (art. 29 din Constituție) garantează constituțional libertatea gândirii, a opiniilor și a credințelor religioase, orice reglementare internă trebuie să conformeze

acestui imperativ pentru a asigura o exercitare a libertății în mod neîngrădit. De aceea, susținem că cele două principii enunțate în paragraful prezent pot fi comasate sub sintagma laicității și plasate ca principiu aplicabil întregului sistem educațional.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

Nu am identificat

3. Rolul statului în învățământul superior

Domeniu: Rolul statului în învățământul superior

Baza legală:

- art. 216-221 LEN
- Ordinul 3921/2018 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior
- Ordinul 3330/2018 din 14 martie 2018 privind aprobarea componenței nominale a Consiliului Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior, modificat prin Ordinul 3001/2019
- Ordinul nr. 3463/2020 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național al Cercetării Științifice, precum și a componenței nominale a acestuia
- Ordinul nr. 212/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare
- Ordinul nr. 4783/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului de etică și management universitar
- Ordinul nr. 5552/2017 privind componența Consiliului de etică și management universitar
- Ordinul nr. 4403/2015 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național pentru Finanțarea Învățământului Superior;
- Hotărârea nr. 789/2011 privind aprobarea Metodologiei de evaluare în scopul clasificării universităților și ierarhizării programelor de studii
- Legea nr. 206/2004, cu modificările ulterioare
- Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare
- Ordinul nr. 4655/2020 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al Consiliului Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării, precum și a componenței nominale a acestuia
- Ordinul nr. 4.621/2020 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare;
- Ordinul nr. 4676/2020 privind componența nominală a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare pentru mandatul 2020-2024
- Ordinul nr. 6129/2016 privind aprobarea standardelor minime necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Parlamentul României
- Guvernul României
- Ministerul Educației și Cercetării
- Consiliul Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior (CNSPIS)
- Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)
- Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)
- Colegiul Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare (CCCDI)
- Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS)
- Consiliul Național al Bibliotecilor Universitare (CNBU)
- Consiliul de Etică și Management Universitar (CEMU)
- Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI)

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Art. 216 din Legea Educației Naționale reglementează exercitarea atribuțiilor statului raportat la domeniul învățământului superior, indicând instituțiile responsabile în acest domeniu: Parlamentul, Guvernul și Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

Remarcăm faptul că legislația doar indică câteva instituții cu responsabilități în domeniu, dar nu evidențiază care sunt efectiv rolurile statului în învățământul superior, atât la nivel principal, cât și concret. O parte din acestea pot fi deduse din alte reglementări, dar și din enumerarea atribuțiilor Ministerului Educației. Totuși, considerăm că se impune un articol care să evidențieze care este rolul generic pe care statul și-l asumă privitor la învățământul superior, cu precădere datorită faptului că educația reprezintă axa prioritară a statului social, atribut esențial al statului, prevăzut în art. 1 alin. (3) din Constituția României.

Atribuțiile Ministerului Educației și Cercetării sunt detaliate la alin. (2). Remarcăm faptul că în alin. (2) lit. a) este prevăzut faptul că MEC „*propune politicile și strategiile naționale pentru învățământul superior, ca parte a Ariei europene a învățământului superior*”. Totuși, formularea ni se pare restrictivă, nepunând accentul adecvat pe viziunea și legislația europeană în domeniu. Prin Tratatul de la Maastricht, art. 9 din TFUE stabilește că „*În definirea și punerea în aplicare a politicilor și acțiunilor sale, Uniunea ține seama de cerințele privind promovarea unui nivel ridicat al ocupării forței de muncă, garantarea unei protecții sociale corespunzătoare, combaterea excluziunii sociale, precum și de cerințele privind un nivel ridicat de educație, de formare profesională și de protecție a sănătății umane*”. Deși responsabilitatea principală pentru politicile de educație revine statelor membre, Uniunea Europeană are un rol de sprijin pentru politicile individuale de educație și pentru adresarea provocărilor comune în educație cu care se confruntă statele membre. În acest sens, Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării (ET 2020)¹ prezintă cele mai importante obiective, instrumente și proceduri pentru cooperarea la nivelul UE (a se vedea, de asemenea, și Strategia Europa 2020²). În ceea ce

¹ https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro

² <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

privește învățământul universitar, pe lângă cooperarea la nivelul UE, trebuie amintită și importanța alinierii viziunii naționale cu cea a Procesului Bologna. Ca stat membru al Procesului Bologna, România este semnatară a tuturor comunicatelor ministeriale, angajându-se să implementeze dezideratele comune în sistemul de învățământ superior național. Tocmai de aceea, subliniem importanța redactării unei viziuni naționale a învățământului superior care să fie în linie cu viziunea din cadrul Procesului Bologna cu recomandările UE în acest sens (e.g. Recomandarea Consiliului din 26 noiembrie 2018 privind promovarea recunoașterii reciproce automate a calificărilor dobândite în cadrul învățământului superior și a celor dobândite ca urmare a absolvirii unui ciclu secundar superior de învățământ și formare, precum și a rezultatelor perioadelor de învățare petrecute în străinătate).

De asemenea, art. 14 din Carta drepturilor fundamentale prevede că „*Orice persoană are dreptul la educație*”. Aceste considerente impun referirea în LEN sau în alte acte normative sau cu caracter normativ a legislației și viziunii de ansamblu a UE, indiferent care ar fi modul în care acestea s-ar materializa, cu excepția, bineînțeles, a legislației UE aplicabile în mod direct.

Pentru asigurarea unei coerențe a reglementării, considerăm că art. 132 alin. (3) LEN („*Într-o instituție de învățământ superior de stat, Guvernul, cu consultarea senatului universitar, poate să înființeze și să finanțeze un program de studii sau o facultate cu acele programe de studii care răspund unor cerințe stringente de instruire și formare profesională în domenii de interes național*”) ar trebui plasat în conținutul art. 216 întrucât vizează o atribuție esențială a executivului, aceea de a înființa o facultate în vederea unor nevoi educaționale în domenii de interes național. Această mutare se impune din următoarele considerente. Dacă de regulă înființarea unei facultăți (art. 132 alin. (2) LEN) sau departamente (art 133 LEN), institute (art. 134) etc. este de competența senatului universitar, *în temeiul autonomiei universitare*, art. 132 alin. (3) vizează o excepție, și anume intervenția statului pentru a înființa și finanța o facultate, dar *în temeiul interesului național*, chiar dacă procesul presupune consultarea senatului universitar. Mai mult, această inițiativă nu reprezintă doar o prerogativă, ci poate fi considerată o obligație a statului în vederea asigurării unei educații adaptate la cerințele societății contemporane. De aceea, art. 132 alin. (3) poate fi interpretat cu precădere ca o atribuție a statului, nu doar ca o prerogativă incidentală, dacă aplicăm o interpretare sistematică a întregului art. 132. Totuși, așa cum a fost remarcat în raportul A1.2., prerogativa statului de a interveni în structura instituțiilor de învățământ superior, chiar dacă se invocă interesul național, nu trebuie să aducă atingere în niciun fel autonomiei instituționale, acesta fiind un indicator relevant în analizele internaționale³.

Privitor la monitorizarea traseului profesional al absolvenților de către *Consiliul Național de Statistică și Prognoză a Învățământului Superior* (CNSPIS) se impun următoarele considerente. Atribuția principală a CNSPIS o reprezintă elaborarea și actualizarea permanentă a indicatorilor de monitorizare a IS și prognoza acestuia în raport cu dinamica pieței muncii (art. 218 alin. (1) LEN).

³<https://eua.eu/downloads/publications/university%20autonomy%20in%20europe%20iii%20the%20scorecard%202017.pdf>, p. 16.

Un aspect problematic față de care CNSPIS nu își poate îndeplini atribuțiile îl constituie absența unui mecanism legal de colectare și analiză a informațiilor cu privire la monitorizarea traseului profesional al absolvenților, datorită absenței unei colaborări interministeriale între MEC și Ministerul Muncii, prin care ar trebui să se țină cont și să se evalueze informații într-un volum mare, cât și informații care să fie protejate prin Regulamentul general privind protecția datelor. Aceste atribuții nu pot pica în sarcina CNSPIS.

Monitorizarea traseului profesional reprezintă o preocupare la nivel european, Comisia accentuând asupra nevoii ca statele membre să manifeste preocupare pentru o mai bună înțelegere a performanței absolvenților⁴, preocupare materializată în Skills Agenda din 2016. Ea a fost reiterată prin Renewed EU Agenda for higher education⁵, Recomandarea Consiliului cu privire la monitorizarea absolvenților din 2017⁶, cât și într-un studiu recent, din martie 2020, intitulat „Mapping the state of graduate tracking policies and practices in the EU Member States and EEA countries”⁷. Acest ultim document a evidențiat acoperirea limitată de către România a diseminării și folosirii datelor cu privire la traseul profesional⁸.

În privința *Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare* (CCCDI), prin Ordinul nr. 212/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare, precum și a componenței nominale a acestuia se aduc o serie de modificări importante raportat la varianta anterioară a Ordinului cu același obiect de reglementare. Totuși, remarcăm faptul că prin noua variantă are loc o restrângere a accesului evaluatorilor din străinătate, aspect care nu doar îngreunează îndeplinirea atribuțiilor Consiliului, acela de „a asigura suportul științific specializat în elaborarea politicilor și strategiilor în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării” (art. 2 alin. (1) din Regulamentul de organizare și funcționare al Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare din 19.04.2017), restrânge posibilitatea de a întreprinde „analiza stadiului și tendințelor, pe plan național și mondial, în domeniul CDI” (art. 2 alin. (2) lit. a1 din Regulamentul de organizare și funcționare al Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare din 19.04.2017), dar și constituie o frână în procesul de internaționalizare a cercetării din România și a evaluărilor internaționale.

Privitor la *Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior* (CNFIS), reiterăm analiza întreprinsă în analiza A1.2., în care se atrage atenția asupra neclarității referitoare la termenul „periodic” folosit în art. 219 alin. (2) lit. b): „verifică periodic, la solicitarea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului sau din proprie inițiativă, realizarea proiectelor de dezvoltare instituțională și eficiența gestionării fondurilor publice de către universități”, acesta necesitând o definire mult mai clară. De asemenea, remarcăm faptul că reprezentanții asociațiilor studențești legal constituite pot participa la ședințele CNFIS, dar fără drept de vot (art. 17 alin. (2) din Ordinul nr. 4403/2015). Având în vedere

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0247>

⁶ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017H1209\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017H1209(01))

⁷ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5800325d-a66f-11ea-bb7a-01aa75ed71a1/language-en>

⁸ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5800325d-a66f-11ea-bb7a-01aa75ed71a1/language-en>, p. 8-9

că studenții reprezintă beneficiarii finanțării învățământului superior, considerăm că includerea acestora în procesul de stabilire a costului mediu per student ar constitui o măsură benefică. În plus, reținem poziționarea ANOSR ca „o eventuală clasificare a universităților să se reflecte în metodologii de finanțare a instituțiilor de învățământ superior, în special în ceea ce presupune finanțarea suplimentară bazată pe indicatori de performanță”⁹, dar cu respectarea criteriilor de echitate cu privire la alocarea finanțării. Considerăm că o astfel de măsură are o valență stimulatorie pentru continuarea îndeplinirii criteriilor de calitate și excelență de către universități și poate reprezenta un imbold din partea statului pentru creionarea unui spirit concurențial propice în mediul academic românesc. De asemenea, readucem aminte de concluziile prezentate în Raportul public 2017 și 2018 – Starea finanțării învățământului superior¹⁰ (cel din 2019 nefiind încă publicat), care subliniază asupra nevoii de ajustare a finanțării instituționale totale a IS la cadrul normativ și la obiectivele Strategiei 2020, continuarea implementării finanțării studiilor universitare de doctorat pe bază de granturi multianuale; creșterea cuantumului finanțării pe student; continuarea repartizării pe bază de proiecte a Fondului pentru Dezvoltare Instituțională; modernizarea învățământului terțiar prin organizarea unor programe de studii postuniversitare și prin susținerea internaționalizării învățământului superior, inclusiv prin dezvoltarea cercetării științifice și a mobilității cadrelor didactice și a studenților; sporirea cuantumului diverselor forme de sprijin material pentru studenți și a reformei politicilor de alocare, astfel încât acestea să devină mai eficiente în direcția asigurării echității; crearea cadrului normativ pentru dezvoltarea și finanțarea de la buget a unor forme flexibile de învățământ superior pe întreg parcursul vieții, care să permită adulților acumularea și certificarea unor competențe profesionale constitutive calificărilor de la nivel licență și/sau master, în condiții riguroase de asigurare a calității, garantate de cele mai performante universități din sistem; creșterea acurateții bazei informaționale a finanțării învățământului superior din România prin consolidarea și operaționalizarea efectivă și utilizarea optimă a sistemelor informatice pentru învățământul superior.

Consiliul Național al Bibliotecilor Universitare (CNBU), deși și-a reluat activitatea în 2018, după nouă ani de absență¹¹, se găsește într-o situație incertă din punct de vedere legal, lipsind ordinul de ministru care să reglementeze înființarea, regulamentul de organizare și funcționare, structura și componența acestui organ consultativ (art. 217 alin. (3) LEN). Pe această cale se poate delimita și diferența față de Comisia Națională a Bibliotecilor, pentru a evita orice paralelism de reglementare. De asemenea, reiterăm inadvertența legislativă identificată în analiza A1.2., în care se atrage atenția că în mai multe acte normative (Legea tinerilor nr. 350/2006, Ordinul 3666/2012) se prevede gratuitatea pentru studenți la eliberarea legitimațiilor de acces la biblioteci, însă acest aspect nu a fost adresat până în prezent.

Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI) are drept atribuții coordonarea și monitorizarea aplicării normelor de conduită morală și profesională în activitățile de cercetare-dezvoltare (cf. art. 5 din Legea nr.

⁹ https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2017/06/Poziție_ANOSR_clasificare_universități.pdf

¹⁰ http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2020/01/Raport_public-CNFIS_2017-2018-integrat.pdf, p. 113-114.

¹¹ <http://www.cultura.ro/comisia-nationala-bibliotecilor-si-reluat-activitatea>

206/2004). Totuși, nici până în prezent nu a intrat în vigoare Codul de etică și deontologie profesională a personalului de cercetare-dezvoltare, așa cum Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare impunea. O variantă a Codului (sub denumirea generică de CoNaEtic), a fost oferită consultării publice încă din aprilie 2019¹², în prezent găsindu-se în procedura de avizare. Deși au existat opinii care au contestat modul de concepere și elaborare a Codului¹³, totuși considerăm imperativă intrarea în vigoare a unui act normativ care să-l prevadă, absența unui cod de integritate având un efect cu repercursiuni negative asupra sistemului de învățământ superior, mai ales cu privire la studiile de doctorat.

Interconexiuni cu alte domenii:

- domeniul social
- domeniul economic

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

N/A

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

- indicarea în reglementarea referitoare la exercitarea atribuțiilor statului în domeniul învățământului superior a dezideratelor principiale și a scopurilor efective pe care statul și le propune efectiv în acest domeniu (e.g. definirea și stabilirea politicilor și strategiilor naționale, redistribuirea echitabilă a mijloacelor materiale pentru asigurarea egalității accesului la educație etc.)
- introducerea în strategia națională pentru învățământ superior, pe lângă consultarea cu partenerii locali, a unei prevederi prin care să se țină seama de recomandările și strategiile UE, cât și Bologna Communiqués, cât și modalitățile prin care MEC să asigure transpunerea lor la nivel legislativ;
- mutarea art. 132 alin. (3), într-o formă ușor adaptată, în conținutul art. 216;
- stabilirea unui mecanism legislativ de cooperare interministerială prin intermediul căruia să poată fi furnizate continuu date și informații către CNSPIS în vederea elaborării indicatorilor de statistică și prognoză;
- considerăm oportună revenirea la varianta din Regulamentul de organizare și funcționare a Colegiului Consultativ pentru Cercetare-Dezvoltare și Inovare din 02.06.2014, aprobat prin Ordinul nr. 252/2014. De asemenea, pentru asigurarea efectivității cooptării de evaluatori internaționali se poate avea în vedere introducerea unei prevederi suplimentare prin care să fie indicat un procent de evaluatori internaționali care în mod necesar să facă parte din experții evaluatori.
- clarificarea art. 219 alin. (2) lit. b) LEN;
- modificarea Ordinului nr. 4403/2015 în sensul acordării dreptului de vot în ședințele CNFIS a reprezentanților asociațiilor studențești;
- în elaborarea metodologiei de finanțare a universităților să se țină de cont de clasificarea universităților, dar doar sub forma unui ajutor financiar suplimentar, nu

¹² <https://cnecsdti.research.gov.ro/noutati/>

¹³ <https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-23118780-dau-regat-pentru-cod-cod-etica-cercetarii-stiintifice.htm>

în detrimentul finanțării altor universități, pentru a nu scădea calitatea actului educațional;

- elaborarea ordinului de ministru cu privire la înființarea, regulamentul de organizare și funcționare, structura și componența CNBU, cât și întreprinderea tuturor măsurilor și actelor necesare pentru operaționalizarea acestei instituții;
- pentru a evita neaplicarea legii, considerăm că s-ar preta o prevedere în LEN conform căreia se asigură gratuitatea pentru studenți la eliberarea legitimațiilor de acces la biblioteci, cât și alte categorii de grauități;
- intrarea în legalitate prin legiferarea Codului de etică și deontologie profesională a personalului de cercetare-dezvoltare, așa cum impune art. 38 din Legea nr. 319/2003;
- stabilirea unui protocol de colaborare între statul român, prin MEC, cu instituții similare din alte state membre, pentru convergența datelor, stabilirea unor metodologii similare etc. (se poate avea în vedere colaborarea cu ET 2020 Working Group on Higher Education (HE) al Comisiei Europene¹⁴

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

-Erasmus+ KA2 și KA3 și Fondul Social European¹⁵

-Programul Eurograduate, derulat în 8 țări, cu sondaje privitoare la satisfacția studenților europeni în cursul studiilor în străinătate¹⁶.

¹⁴ https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-working-groups_en

¹⁵ <https://eua.eu/downloads/publications/national%20initiatives%20in%20learning%20and%20teaching%20in%20europe.pdf>, p. 7-13.

¹⁶ https://www.eurograduate.eu/index_html

4. Incluziune socială și echitate

Domeniu: Incluziune socială și echitate
--

Baza legală:

-Art.204 și 205 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011-Hotărârea nr. 18/2015 pentru aprobarea strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2015-2020-Hotărâre privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior-Hotărârea nr. 327/2020 privind aprobarea cifrelor de școlarizare pentru învățământul preuniversitar de stat și pentru învățământul superior de stat în anul școlar/universitar 2020-2021-Ordinul nr. 3062/2018 privind modificarea art. 13 din anexa la Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 6.102/2016 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, de master și de doctorat

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

-Ministerul Educației și Cercetării-Ministerul Tineretului și Sportului-Ministerul Muncii și Protecției Sociale-Ministerul Culturii-Ministerul Sănătății-Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri-Ministerul Fondurilor Europene

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Incluziunea socială și echitatea în învățământul superior rămâne, din nefericire, un domeniu subreglementat și subdezvoltat. O definiție comprehensivă și sistematică a grupurilor dezavantajate lipsește în continuare, deși câteva dintre grupurile țintă de studenți proveniți din medii dezavantajate sunt menționate în diferite acte normative. Spre exemplu, art.205 alin. (6) din LEN prevede faptul că studenții „proveniți din medii cu risc socio-economic ridicat sau marginalizate din punct de vedere social - rome, absolvenți ai liceelor din mediul rural sau din orașe cu mai puțin de 10.000 de locuitori - pot beneficia de un număr de locuri bugetate garantate, în condițiile legii.” Hotărârea nr. 327/2020 privind aprobarea cifrelor de școlarizare pentru învățământul preuniversitar de stat și pentru învățământul superior de stat

În anul școlar/universitar 2020-2021¹⁷ alocă 2000 de locuri, nivel licență pentru absolvenții de licee din mediul rural, însă pentru cei de etnie romă și pentru cei din orașe cu mai puțin de 10.000 de locuitori nu sunt locuri rezervate în actuala hotărâre.

Mai mult, multiple alte categorii de studenți au un risc socio-economic ridicat, fiind marginalizați, cu probabilitate mai mare de abandon școlar, în special în primul an de studii universitare.

Pentru susținerea financiară a studenților cu venituri reduse, burse sociale sunt acordate din fonduri de la bugetul de stat. Beneficiarii burselor sociale trebuie să aibă mai puțin de 35 de ani și să se încadreze în una dintre categoriile următoare¹⁸:

- studenții orfani de unul sau ambii părinți, respectiv pentru care s-a dispus ca măsură de protecție plasamentul și care nu realizează venituri peste plafonul pentru acordarea bursei sociale;
- studenții bolnavi de TBC, care se află în evidența unităților medicale, celor care suferă de diabet, boli maligne, sindromuri de malabsorbție grave, insuficiență renală cronică, astm bronșic, epilepsie, cardiopatii congenitale, hepatită cronică, glaucom, miopie gravă, boli imunologice, boli rare, tulburări din spectrul autist, boli hematologice (hemofilie, talasemie etc.), surditate, fibroză chistică, cei infestați cu virusul HIV sau bolnavi de SIDA, cei cu handicap locomotor, spondilită anchilozantă sau reumatism articular și cu orice alte boli cronice pe care senatele universitare le pot lua în considerare;
- studenții a căror familie nu a realizat în cele 3 luni înainte de începerea semestrului/anului universitar un venit lunar net mediu per membru de familie mai mare decât salariul de bază minim net pe economie.

Senatul universității stabilește cuantumul burselor sociale, pornind de la cuantumul minim propus anual de către Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS), ținând cont de faptul că acestea trebuie să acopere cheltuielile minime de masă și cazare. Nu există însă un mecanism care să monitorizeze nivelul bursei sociale în raport cu suma minimă calculată de CNFIS.

Lacunelor legislative existente li se adaugă lipsa de sistematicitate între standardele și indicatorii de performanță și cei de incluziune socială folosiți de ARACIS pentru acreditare și evaluare. În același timp, unele prevederi legale, deși adecvate, nu sunt pentru moment aplicabile, lipsind metodologiile de aplicare (e.g. sistemul de împrumuturi bancare pentru studenții care provin din familii cu venituri reduse).

Totodată, ar fi nevoie de mai multă claritate și uniformitate în ceea ce privește căminele și cantinele studentesti. Deși statul subvenționează costurile pentru cămine și cantine, nu există prevederi legale directe și obligatorii cu privire la prioritizarea categoriilor dezavantajate de studenți, deși, în virtutea autonomiei universitare, o parte din universități vizează în special

¹⁷ <https://lege5.ro/Gratuit/gm3dqjvq4q/hotararea-nr-327-2020-privind-aprobarea-cifrelor-de-scolarizare-pentru-invatamantul-preuniversitar-de-stat-si-pentru-invatamantul-superior-de-stat-in-anul-scolar-universitar-2020-2021>

¹⁸ <https://lege5.ro/Gratuit/ge2tcojrg3g/criterii-generale-de-acordare-a-burselor-criteriu?dp=ge4tcojvgy3dqm>

aceste categorii pentru a le oferi locuri în cămine și acces la cantine. Pentru studenții orfani de unul sau ambii părinți, studenți aflați în regim de protecție specială și studenți cu dizabilități, în formula de calcul, statul consideră o valoare a coeficientului mai ridicată pentru cazarea acestor studenți în cămine, însă coeficientul în acest caz (=2) este același, spre exemplu cu cel al studenților copii ai personalului didactic și didactic auxiliar.¹⁹ Mai mult, deși putem spune că într-o oarecare măsură un stimulent financiar pentru universități există, acestea nu sunt în niciun fel obligate să prioritizeze studenții dezavantajați la cazarea în cămine.

Coordonarea unor măsuri integrate de sprijin rămâne o provocare majoră întrucât presupune cooperarea dintre multiplele instituții publice responsabile de acest obiectiv transversal.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Asistența socială: Legea asistenței sociale nr.292/2011 și Legea nr. 196/2016 privind venitul minim de incluziune
- Economia socială: Legea nr.219/2015 privind economia socială, cu modificările și completările ulterioare
- Sănătate²⁰
- Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României 2030²¹
- Strategia Națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020²²
- Strategia Națională în domeniul politicii pentru tineret (2015-2020)
- Strategia Națională “O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități” 2016-2020

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

Indicatori de performanță ARACIS:

- IP.A.2.1.3. Resurse financiare adecvate pentru activitățile de învățare și predare, servicii de sprijin adecvate și ușor accesibile pentru studenți
- IP.B.1.1.2. Practici de admitere
- IP.A.2.1.1. Spații de învățământ, cercetare și pentru alte activități

¹⁹ <https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/ORDIN%203130-2019%20.pdf>

²⁰ Tinerii între 20 și 25 de ani reprezintă aproximativ 60% dintre persoanele cu HIV/SIDA din România, ca urmare a unui val de infectări pe cale nozocomială la sfârșitul anilor 80 și începutul anilor 90 (informație preluată din Strategia Națională în domeniul politicii pentru tineret (2015-2020), p. 25).

²¹ Incluziunea socială și echitatea în educație sunt menționate în această strategie, însă strategia insistă, în special asupra accesului tuturor copiilor la educația timpurie și la un învățământ primar și secundar echitabil și calitativ. Necesitatea unui învățământ terțiar echitabil și calitativ nu este menționată în strategia de față. De asemenea, strategia menționează pentru Orizontul 2020 “promovarea fermă și monitorizarea permanentă a aplicării legislației existente în materie de incluziune socială pentru toate categoriile de cetățeni, inclusiv persoanele aparținând minorităților etnice sau de altă natură, în toate domeniile vieții politice, economice, sociale și culturale”. Domeniul educației nu este menționat.

²² În această Strategie, accentul nu se pune deloc pe învățământul universitar, ci pe integrarea celor din medii dezavantajate în învățământ primar, gimnazial sau în cursuri de formare profesională.

- IP.A.2.1.4. Sistemul de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru studenți
- IP. C.5.1.3. Programe de stimulare și recuperare
- IP. C.5.1.4. Servicii studențești

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

Se recomandă:

- **cartografierea extensivă** a tuturor grupurilor de studenți proveniți din medii cu risc socio-economic ridicat și ulterior redactarea unui **act normativ unic** care să cuprindă toate aceste categorii dezavantajate; în plus, reglementările ar trebui să cuprindă și **situațiile de dezavantaj multiplu** (e.g. tânăr de etnie romă cu dizabilități, șomer de lungă durată din mediul rural).
- o mai bună **coordonare între diferitele standarde de calitate și indicatori** folosiți de ARACIS pentru evaluare și acreditare, spre exemplu între nevoia de a asigura excelență și cea de incluziune socială.
- crearea cadrului legal prin care autoritățile locale să poată acorda, la rândul lor, burse sociale.
- dezvoltarea unui **sistem național de indicatori de incluziune socială** prin integrarea tuturor bazelor de date din sfera asistenței sociale care să țină cont de mobilitatea socială (de pildă, un astfel de mecanism ar putea monitoriza nivelul bursei sociale, sau prioritizarea studenților din medii dezavantajate în obținerea accesului la căminele și cantinele universităților publice).
- **implementarea de facto a prevederilor legale deja existente** (de pildă, operaționalizarea sistemului de împrumuturi bancare pentru studenții care provin din familii cu venituri reduse).
- stimularea participării tinerilor aflați în risc de excluziune socială prin dezvoltarea de **programe de consiliere și suport financiar** pentru ca aceștia să poată accesa și termina cu succes programe de învățământ superior.
- regândirea unor axe strategice din Strategiile Naționale deja existente, de exemplu în Strategia Națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020 nu se concepe ca locul celor din medii dezavantajate să fie, printre altele și în sistemul universitar, deși studii numeroase dovedesc faptul ca **învățământul terțiar joacă un rol important de egalizator social**.
- o **cooperare mai eficientă și sistematică** dintre multiplele instituții publice responsabile de acest obiectiv transversal, cu consultarea actorilor relevanți (e.g. universități, ONG-uri, etc.).
- crearea unui sistem pentru **recunoașterea competențelor dobândite anterior**, cât și a unor **opțiuni flexibile sau alternative de admitere în învățământul superior** pentru cei din medii socio-economic dezavantajate.

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

- Proiectul ROSE²³: acesta își propune să contribuie la reducerea abandonului în învățământul secundar și terțiar. Ca parte a proiectului, până în 2022 se finanțează la nivelul universităților publice programe remediale, tutoriat, servicii de sprijin, consiliere, promovarea târgurilor locurilor de muncă, etc.
- Proiecte sunt finanțate și prin Fondul de Dezvoltare Instituțională, Domeniul 1: creșterea echității sociale, în vederea incluziunii sociale și sporirea accesului la învățământul superior, corelarea ofertei educaționale cu cererea pieței muncii.
- Spre exemplu, Ministerul Educației și Cercetării din Croația, folosește resurse financiare atrase prin Fondul Social European pentru a oferi burse studenților din medii dezavantajate, înscriși într-o universitate în regim de învățământ la zi. Până la 22,000 de astfel de burse vor fi alocate studenților în următorii 5 ani. Bursa se alocă pe o durată de 9 luni și ajunge să acopere, în medie, o treime din costurile studenților pe durata unui an academic. Ministerul Educației și Cercetării din România ar putea implementa un model asemănător pentru a crește nivelul de finanțare pentru incluziune socială și echitate în învățământul universitar.

²³ <http://proiecte.pmu.ro/web/guest/rose>

5. Internaționalizarea și studenții internaționali

Domeniu: Internaționalizarea și studenții internaționali

Baza legală:

- Art. 118 (lit.j.), 142 alin. (4), 224, 287 alin. (8) din LEN
- Hotărâre nr. 453 din 4 mai 2011 privind implementarea Programului de schimburi pentru studii universitare în Europa Centrală (CEEPUS III)
- Ordinul nr. 6000/2012 privind aprobarea Metodologiei pentru primirea la studii și școlarizarea cetățenilor străini din state terțe UE în învățământul de stat și particular acreditat din România, cu modificările ulterioare
- Ordinul nr. 3855/2016 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini în unitățile de învățământ preuniversitar/instituțiile de învățământ superior de stat și particular acreditate, în anul școlar/universitar 2016-2017
- Ordinul nr. 3473/2017 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini începând cu anul școlar/universitar 2017-2018
- Ordinul nr. 3236/2017 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini pe locuri fără plata taxelor de școlarizare și cu bursă și pe locuri fără plata taxelor de școlarizare, dar fără bursă, în instituțiile de învățământ superior de stat acreditate.
- Ordinul nr. 5140/2019 pentru aprobarea Metodologiei privind mobilitatea academică a studenților.
- Metodologia de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară, a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2020 aprobată prin OM 3116/27.01.2020.

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării (MEC)
- Ministerul Afacerilor Externe (MAE)
- Agenția de Credite și Burse de Studii (ACBS)
- Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP)
- Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)
- Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor (CNRED)
- Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI)

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Internaționalizarea învățământului superior din România are loc prin implementarea de activități specifice, de pildă mobilități internaționale, cât și prin lansarea de programe de studiu într-o limbă de circulație internațională.

Atât Procesul Bologna, cât și Programul Erasmus+ al Uniunii Europene au reprezentat stimulente pentru promovarea procesului de internaționalizare a învățământului terțiar românesc. De pildă, ca membră a Procesului Bologna, România și-a asumat angajamentul politic de a implementa Strategia Mobilitate pentru o învățare mai bună” (Mobility for better learning, București 2012)²⁴, care subliniază nevoia de a avea o strategie de internaționalizare, atât la nivel național cât și instituțional. În ciuda preocupării pentru internaționalizare, România nu are până în momentul de față o strategie națională în acest sens, astfel că activitățile specifice de internaționalizare (e.g. acorduri bilaterale cu statele UE și non-UE în domeniul educației și formării profesionale, colaborarea cu organizații și grupuri internaționale, etc.) nu sunt coordonate și integrate într-o strategie, lipsind de multe ori, atât sinergiile cât și schimbul de bune practici. Eforturile departamentelor, agențiilor și ministerelor precum MEC, MAE, CNRED, ACBS, etc. rămân în mare măsură necoordonate și deconectate, ceea ce are un impact negativ nu doar la nivel național, ci și instituțional.

Mai mult, documentele politice actuale prezintă o înțelegere incompletă a procesului de internaționalizare. Spre exemplu, *Strategia națională pentru învățământ terțiar 2015-2020*²⁵ insistă exclusiv asupra importanței mobilităților internaționale, a schimburilor de experiență pentru studenți și personalul didactic, a consolidării cooperărilor strategice și a parteneriatelor, neaducând în discuție și procesul de “internaționalizare acasă”.²⁶ De fapt, nu există nicio înțelegere comună a acestui proces de internaționalizare și a importanței acestuia pentru viitorul învățământului superior din România.

În plus, există o lipsă cronică de date disponibile și centralizate cu privire la unii dintre indicatorii cheie ai internaționalizării învățământului superior, cum ar fi mobilitatea studenților și a personalului didactic.

Platforma *Study in Romania*²⁷ are ca scop promovarea învățământului superior românesc la nivel global, contribuind astfel la atragerea studenților internaționali în programe de studii oferite de universități din România. Deși inițiativa este laudabilă și necesară, multiple erori se regăsesc pe această platformă. Spre exemplu, căutând un program de Relații Internaționale

²⁴ Pentru informații suplimentare, accesați urmatorul link: <http://www.ehea.info/page-mobility>

²⁵ https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/Strategie_inv_tertiar_2015_2020.pdf

²⁶ Aceasta presupune o integrare a aspectelor internaționale și interculturale în programele de studii a studenților domestici. Pentru mai multe informații, accesați următorul link: <https://www.eaie.org/blog/internationalisation-at-home-practice.html>

²⁷ www.studyinromania.gov.ro

și Studii Europene în limba engleză²⁸, unele rezultate sunt eronate. De pildă, se afirmă existența unei categorii de studenți intitulată “EU third countries citizens”, ori această sintagmă nu are sens, incluzând două categorii total opuse: EU citizens and third country citizens. În cazul unor programe de studiu, se menționează că taxele de școlarizare vor fi anunțate “mai târziu”, deși informația apare încă din 2015. Sunt și cazuri în care se precizează faptul că taxele pentru cetățenii UE și cei din EEA sunt diferite, cetățenii din EEA fiind incluși în aceeași categorie cu cei din state terțe, deși Legea Educației Naționale nr. 1/2011, la art. 142 alin. (4) prevede că *“la admiterea în învățământul superior de stat și particular, pentru fiecare ciclu și program de studii universitare, cetățenii statelor membre ale Uniunii Europene, ai statelor aparținând Spațiului Economic European și ai Confederației Elvețiene pot candida în aceleași condiții prevăzute de lege pentru candidații români, inclusiv în ceea ce privește taxele de școlarizare”*.

Interconexiuni cu alte domenii:

În ceea ce privește situația studenților străini din România, prin studenți străini se au în vedere acei cetățeni care aparțin unor state terțe²⁹. Așa cum s-a arătat în raportul activității A.1.2., există o suprapunere de reglementare între multiple acte normative care se referă la situația cetățenilor străini³⁰, în condițiile în care toate sunt în vigoare la momentul prezent. Legiuitorul reglementează distinct cetățenii străini de românii de pretutindeni, cei din urmă beneficiind de o protecție juridică distinctă; dată fiind complexitatea topicii, în această fișă nu vom analiza și situația românilor de pretutindeni, întrucât este necesar ca acest subiect să fie tratat aparte.

Motivele pentru internaționalizarea învățământului superior sunt variate, de la rațiuni academice până la cele politice, economice, sociale și culturale. Nu de puține ori, priorități

²⁸<https://www.studyinromania.gov.ro/fp/index.php?&sm=module.fp.home&ddpN=1889031329&we=cf9516660d3d48bb8c4d53b784a51fa3&wf=dGFCall&wtok=&wtkps=VY3LDolwEEV/hXQPOTxUHQOuTDQx+gUDVCmhLbYUuOO/CzUuXM3JnZl7EFJ4GYiBGF6RfKYMCOUhDnrKVqYZ0ugR1mlq1/fNWPgyZFLF/hPp1NjIPAlYsgVoAkSoyrYsuHZBrCQ3XYoZ6rl+aXXTKfWl5Ogm/S0PXBTo7EDSiP5/bucuyZ0tmSV72TMtsedKYuudWevQeCgrb2e16hhK79LbjiND8vch&wchk=6c84a6eb7dd6959aa517f136813fb214b20b368>

²⁹ a se vedea pct. 49 din lista definițiilor cuprinsă în anexa la Legea educației naționale: „Statele terțe reprezintă orice stat, cu excepția statelor membre ale Uniunii Europene, ale Spațiului Economic European și a Confederației Elvețiene”.

³⁰ Acestea sunt: Ordinul nr. 6000/2012 privind aprobarea Metodologiei pentru primirea la studii și școlarizarea cetățenilor străini din state terțe UE în învățământul de stat și particular acreditat din România, cu modificările ulterioare; Ordinul nr. 3855/2016 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini în unitățile de învățământ preuniversitar/instituțiile de învățământ superior de stat și particular acreditate, în anul școlar/universitar 2016-2017; Ordinul nr. 3473/2017 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini începând cu anul școlar/universitar 2017-2018; Ordinul nr. 3236/2017 privind aprobarea Metodologiei de primire la studii și școlarizare a cetățenilor străini pe locuri fără plata taxelor de școlarizare și cu bursă și pe locuri fără plata taxelor de școlarizare, dar fără bursă, în instituțiile de învățământ superior de stat acreditate.

din domeniul afacerilor externe au fost facilitate printr-un proces de internaționalizare al învățământului superior, chiar și înainte de 1989³¹.

În contextul unor resurse financiare modeste³², unele universități din România s-au îndreptat spre o abordare mai comercială a internaționalizării, accentul punându-se pe atragerea studenților străini, plătitori de taxe. Totuși, pandemia de Covid-19 trage un semnal de alarmă privind perceperea internaționalizării ca un model de business. O sursă importantă de venit pentru universități din Marea Britanie, Australia, SUA, etc., acest model își pierde sustenabilitatea în momente ca și cel actual în care mobilitatea internațională este întreruptă sau grav afectată ca urmare a unor pericole externe – pandemii, atacuri teroriste, crize financiare, etc.

Procesul de internaționalizare ar trebui gândit în corelație cu cel al digitalizării (mai ales în contextul actual, i.e. Covid-19, dar și prin prisma faptului că din ce în ce mai multe elemente digitale sunt introduse în programe de cooperare internațională ca și Erasmus+), cât și cu strategia de incluziune socială, întrucât internaționalizarea trebuie să devină mai puțin elitistă și mult mai incluzivă. Campania #Erasmus500³³ este un exemplu în care procesul de internaționalizare se dorește a fi mai incluziv, în special pentru studenții proveniți din medii dezavantajate socio-economic.

Procesul de internaționalizare are loc și prin organizarea de programe de studii integrate, de pildă prin cooperarea interuniversitară dintre două sau mai multe universități acreditate din România și din străinătate, extensiuni ale universităților din România în alte state și extensiuni ale universităților din alte țări în România (franchising).

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

Metodologia de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a ARACIS³⁴ menționează faptul că aceasta ține seama, printre alte aspecte și de *“internaționalizarea învățământului superior prin oferta educațională în limbi străine, atragerea studenților străini pentru studii universitare în România și participarea la programele educaționale și de cercetare internaționale.”*

IP.B.1.2.1. Structura programelor de studii - Ref. 3: Programele de studii asigură competențe de comunicare în două limbi străine, dintre care cel puțin una este o limbă de circulație internațională.

IP.B.1.2.3. Relevanța programelor de studii - Ref. 2: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ are un regulament privind recunoașterea calificărilor din învățământul superior,

³¹ Deca, L., Egron-Polak, E. (2015), *Internationalisation of Higher Education in Romanian National and Institutional Contexts*, p. 130.

³² În contextul în care procentul din PIB alocat pentru educație nu a atins asumarea de 6% nici măcar o dată.

³³ <https://erasmus500.eu/>

³⁴ https://www.aracis.ro/wp-content/uploads/2019/07/Metodologie_Mof_25_2018.pdf

a perioadelor de studii și a învățării anterioare, iar procedurile de recunoaștere sunt în conformitate cu bune practici și/sau reglementări internaționale la care România este parte, cum sunt Convenția de la Lisabona, directivele Uniunii Europene privind formarea pentru profesiile reglementate etc.

IP. C.2.1.2. Corespondența dintre diplome și calificări - Ref. 2: Programele de studii și diplomele sunt revizuite prin comparație europeană și internațională pe baza unui set de nivele profesionale de reper — benchmarks.

IP. C.4.1.5. Condițiile pentru buna desfășurare a activității cadrelor didactice - Ref. 2: IIS sprijină participarea personalului didactic și didactic auxiliar în programe de mobilități naționale și internaționale.

IP. C.5.1.1. Disponibilitatea resurselor de învățare - Ref. 2: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ asigură condiții pentru studenții cu cerințe speciale sau dizabilități, resurse și programe de predare și învățare pentru studenții maturi, pentru studenții angajați sau internaționali.

IP. C.5.1.3. Programe de stimulare și recuperare - Ref. 2: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ are structuri și proceduri pentru facilitarea mobilității studenților în același sistem sau între diferite sisteme de învățământ superior, cum sunt Birou de relații/programe internaționale, comisii pentru recunoașterea calificărilor/competențelor dobândite formal sau nonformal etc.

Metodologia de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2020. Lista indicatorilor de calitate și ponderile asociate pentru anul 2020:

- Orientare internațională (12%) din care: IC3.1 Ponderea mobilităților studentești (6%) și IC3.2 Ponderea studenților străini înscriși în programe de studii (6%).³⁵

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

Se recomandă:

- redactarea unei **strategii naționale de internaționalizare**, în colaborare cu partenerii de dialog, care să evidențieze **internaționalizarea ca un proces axat pe calitate, incluziune și servicii aduse societății**.³⁶
- împreună cu partenerii de dialog, discutarea unei **definiții comune a internaționalizării**, care să transceadă mobilitatea academică și predarea în limbi de circulație internațională, și care să integreze dimensiunea internațională și

³⁵ <https://lege5.ro/Gratuit/gm3demisg43a/metodologia-de-allocare-a-fondurilor-bugetare-pentru-finantarea-de-baza-si-finantarea-suplimentara-a-institutiilor-de-invatamant-superior-de-stat-din-romania-pentru-anul-2020-din-27012020?d=2020-07-06>

³⁶ <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200519133420380>:

interculturală ca parte a programului de studiu și a rezultatelor învățării; în acest sens, internaționalizarea se transformă din appendice a programului de studiu, în parte integrantă și transversală a acestuia.

- **generarea, partajarea și interpretarea de date și indicatori în domeniul internaționalizării**, pentru a crește eficiența și relevanța politicilor viitoare de internaționalizare.
- **verificarea și actualizarea constantă a informațiilor menționate pe platforma Study in Romania**, întrucât informații eronate, ca cele prezentate anterior, defavorizează procesul de internaționalizare a învățământului superior românesc.
- **digitalizarea învățământului terțiar**, întrucât acest lucru reprezintă o premisă puternică pentru îmbunătățirea internaționalizării acestuia, în special în contextul actual în care schimburile și întâlnirile fizice sunt periclitare de Covid-19.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

N/A

6. Sistemul de împrumuturi/Agenția de burse și credite

Domeniu: Sistemul de împrumuturi/Agenția de burse și credite

Baza legală:

- Art. 204 din LEN
- HG 1402/2009 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției de Credite și Burse de Studii
- Ordinul nr. 3088/2012 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului Agenției de Credite și Burse de Studii (nepublicat în *Monitorul Oficial*)
- Ordinul nr. 5568/2016 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției de Credite și Burse de Studii (nepublicat în *Monitorul Oficial*)

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Banca Națională a României
- Ministerul Finanțelor Publice
- Fondul Național de Garantare

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Deși extrem de necesar pentru tinerii proveniți din familii cu venituri reduse, sistemul de împrumuturi bancare pentru studenții din medii dezavantajate nu este încă funcțional în România.

Instituția mandatată să se ocupe de implementarea sistemului de împrumuturi bancare garantate de stat și acordate tinerilor proveniți din familii cu venituri reduse este Agenția de Credite și Burse de Studii (A.C.B.S.). Deși cadrul general de acordare a unor astfel de împrumuturi bancare este reglementat prin LEN (art. 204), legislația subsecventă lipsește sau este deficitară. Ordinul nr. 5568/2016 prevede printre atribuțiile ACBS faptul ca aceasta „*elaborează și propune spre aprobare Guvernului, prin Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice, normele metodologice de constituire a fondului de creditare, metodologia privind cuantumul și condițiile de acordare și rambursare a creditelor, alte reglementări necesare organizării și funcționării sistemului de creditare*” și că „*asigură managementul sistemului de creditare pentru studenți*”.

Lipsește însă metodologia de acordare a creditelor, iar ordinele mai sus amintite (Ordinul nr. 3088/2012 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului Agenției de Credite și Burse de Studii și Ordinul nr. 5568/2016 pentru aprobarea

Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției de Credite și Burse de Studii) nu sunt publicate în *Monitorul Oficial*, cerință prevăzută expres de art. 11 alin. (1) din *Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative*. Absența publicării face aceste ordine inaplicabile, deși ele apar pe site-ul oficial al A.C.B.S. ca parte integrantă din legislația aplicabilă funcționării Agenției și folosite ca temei juridic (e.g., după cum s-a menționat în raportul activității A.1.2., Ordinul nr. 3088/2012 este invocat ca temei juridic pentru Ordinul ministrului educației naționale nr. 3342/2018).

Interconexiuni cu alte domenii:

- Financiar/economic
- Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020³⁷
- Strategia de dezvoltare rurală a României 2014-2020³⁸

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

N/A

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

Se recomandă:

- Ca și principiu general, se recomandă, în măsura posibilităților acordarea de burse de studiu studenților din familii cu venituri reduse; comparativ cu bursele de studiu, **împrumuturile bancare cresc gradul de îndatorare al beneficiarilor**, un dezavantaj, mai ales când beneficiarii sunt studenți proveniți din medii dezavantajate.
- Lansarea de către MEC a unui **proces de consultare structurată cu organele competente și partenerii de dialog social** (organizații studențești, asociații de părinți, instituții de creditare etc.) pentru constituirea unui sistem funcțional de împrumuturi bancare garantate de stat pentru tinerii proveniți din familii cu venituri reduse pentru ca aceștia să-și finanțeze educația universitară în România. **Împrumuturile ar trebui să acopere atât plata taxelor universitare, cât și costul vieții din perioada studiilor, deși**

³⁷ În această Strategie (disponibilă aici:

http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/2016/StrategyVol1RO_web.pdf) se menționează ca măsură prioritară “lansarea unui program de acordare de credite pentru continuarea studiilor în condiții favorabile pentru elevi”(p. 63). De remarcat este însă și faptul că această măsură prioritară este parte a obiectivului 2.4.3 “Promovarea unui acces mai larg la învățământ terțiar (nonuniversitar) a grupurilor sub-reprezentate “din Strategie. Considerăm necesară lărgirea scopului acestui obiectiv, prin eliminarea referinței “nonuniversitar”, întrucât în forma sa actuală, se poate deduce faptul că locul elevilor din grupuri sub-reprezentate nu este, printre altele și în învățământul terțiar (universitar).

³⁸ Actuala Strategie (disponibilă aici: <http://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/programare-2014-2020/strategia-de-dezvoltare-rurala-2014-2020-versiunea-l-nov2013-update.pdf>) nu face însă nicio referire la importanța existenței unui sistem de împrumuturi pentru studenți, deși LEN stabilește o legătură importantă între mediul rural și rambursarea creditului acordat studenților : “Absolvenții care vor practica profesia minimum 5 ani în mediul rural vor fi scutiți de plata a 75% din împrumut, această parte fiind preluată de către stat, în cuantum de maximum 5.000 lei”(Art. 204(2) din LEN).

ideal ar fi un sistem mixt în care împrumutul să fie completat de bursă socială, având astfel un mix de bursă și împrumut.

- **Redactarea unei analize obiective de către ACBS**, care să ofere date clare despre dobânda anuală efectivă (DAE) percepută, mecanismele de rambursare a creditelor, despre standardele academice pe care trebuie să le atingă tinerii pentru a putea beneficia de finanțare pe toată durata studiilor, necesitatea unui codebitor etc.
- Întrucât aceste împrumuturi sunt garantate de către statul român, se recomandă **reglementarea rolului instituțiilor de creditare în cadrul procesului de acordare a împrumuturilor**, spre exemplu, prin setarea unui procent maxim pentru dobânda marginală pe care băncile o pot percepe de la studenții care aplică pentru un împrumut (astfel, se poate preveni creșterea nejustificată a DAE cerut de către bănci pentru maximizarea propriilor profituri).
- Pe baza consultării publice și a analizei de mai sus, se recomandă **redactarea unei metodologii de acordare a creditelor**, întrucât momentan nu se regăsesc dispoziții concrete pentru implementarea sistemului de creditare în niciunul din actele normative existente.
- Pentru creșterea competitivității sale, mediul rural are nevoie de absolvenți bine pregătiți, dispuși să lucreze în zonele rurale din România. De aceea, este important ca **noua Strategie de dezvoltare rurală a României să menționeze și beneficiile unui astfel de sistem de împrumuturi**; LEN prevede ca statul să preia 75% din rambursarea împrumutului pentru absolvenții care vor practica profesia minimum 5 ani în mediul rural (art. 204 alin. (2)). În acest sens, **recomandăm creșterea cuantumului maxim de scutire de plată** (actualmente acesta este de 5.000 lei, ceea ce nu (mai) reprezintă un stimulent suficient pentru o relocare profesională în mediul rural).

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

Programul “Investește în tine”³⁹: lansat de Guvernul României în 2018, programul oferă împrumuturi fără dobândă, garantate de stat:

- tinerilor între 16-26 de ani care sunt în sistemul de învățământ sau care urmează cursuri de specializare, autorizate de MEC;
- persoanelor între 26-55 de ani care sunt în sistemul de învățământ sau care urmează cursuri de reconversie profesională.

Valoarea creditului este de 40.000 lei pentru tinerii între 16-26 de ani fără un loc de muncă sau 35.000 lei pentru persoanele între 26-55 de ani fără un loc de muncă. Dobânda împrumutului este de 0%, durata acestuia fiind de 10 ani (incluzând perioada de grație – maxim 5 ani). Garanția de stat este de 80% din valoarea împrumutului, astfel că, dacă nu este

³⁹ https://www.gov.ro/fisiere/stiri_fisiere/Prezentare_Credite_tineri.pdf

angajat, beneficiarul trebuie însoțit de un co-debitor pentru diferența de 20%. Considerăm ca acest program poate fi îmbunătățit⁴⁰ și considerat drept referință pentru o abordare sistematică și instituționalizată pentru creditele de studii.

BAföG (Bundesausbildungsförderungsgesetz = Legea federală pentru încurajarea educației în Germania)⁴¹ propune o schemă de finanțare pentru elevii și studenții care doresc să continue studiile, dar a căror situație financiară este dificilă. Ajutorul financiar oferit prin BAföG este compus din 50% bursă de studiu și 50% împrumut fără dobândă care trebuie rambursat în rate lunare o dată cu finalizarea studiilor. Nivelul ajutorului acordat depinde de diverși factori, de exemplu venitul studentului și al părinților acestuia, iar nivelul maxim lunar al ajutorului financiar se ridică la 735 EUR. În Germania, BAföG are o tradiție de peste 40 de ani, ajutând milioane de tineri să obțină o diplomă de studiu.

⁴⁰ Spre exemplu, pentru tinerii din medii dezavantajate, ideea de co-debitor nu este una fezabilă, întrucât ar fi o îngrădire la accesarea împrumutului.

⁴¹ <https://www.bmbf.de/en/the-german-federal-training-assistance-act-bafog-provides-educational-opportunities-2010.html>

7. Centrul de consiliere și orientare în carieră

Domeniu: **Centrul de consiliere și orientare în carieră**

Baza legală:

- Art. 350, 351, 352 din Legea Educației Naționale nr. 1/2011
- Ordinul nr. 650/2014 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea și funcționarea centrelor de consiliere și orientare în carieră în sistemul de învățământ superior din România
- Ordinul nr. 3070/2015 pentru modificarea Metodologiei-cadru privind organizarea și funcționarea centrelor de consiliere și orientare în carieră în sistemul de învățământ superior din România, aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale și al ministrului delegat pentru învățământ superior, cercetare științifică și dezvoltare tehnologică nr. 650/2014;
- Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale și al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 1804/4469/2012 privind aprobarea Metodologiei de utilizare a instrumentelor Europass și Youthpass și a Metodologiei-cadru cu privire la serviciile de consiliere și orientare a carierei pe tot parcursul vieții.

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Ministerul Muncii

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Legea Educației Naționale (art. 350, 351 și 352) prevede înființarea de Centre de Consiliere și Orientare în Carieră (CCOC) în toate instituțiile de învățământ superior. Această măsură a fost luată pentru facilitarea corelării sistemului de învățământ superior cu piața muncii. CCOC sunt importante în toate sistemele de învățământ, studiile și expertii confirmând faptul că absolvenții care nu au folosit servicii de consiliere și orientare în carieră pe parcursul studiilor au experimentat mai multe schimbări de carieră decât cei care au folosit astfel de servicii.⁴² Dezvoltarea timpurie a planurilor de carieră și a intereselor profesionale este un aspect important pentru absolvenți, permițându-le acestora să se focalizeze devreme asupra unui obiectiv profesional. Mai mult, CCOC pot contribui la integrarea socio-profesională a studenților și la reducerea abandonului școlar.

În temeiul legislației în vigoare (i.e. Ordinul nr. 650/2014), finanțarea CCOC se face prin bugetul consolidat al universității, cu posibilitatea ca CCOC să atragă și alte fonduri

⁴² <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2020070713085575>

nerambursabile și resurse extrabugetare. Așa cum s-a arătat în raportul activității A.1.2., lipsa unei finanțări directe de la bugetul de stat pentru CCOC sau a unei alocări prin lege a unui procent minim din bugetul universității pentru activitățile CCOC implică o sustenabilitate limitată a CCOC-urilor, cât și un impact redus al acestora. De altfel, această îngrijorare a fost expusă și de către Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România (ANOSR), care, în poziția sa⁴³ a remarcat și faptul că raportul actual angajat CCOC-număr de studenți (1 consilier de carieră/2000 de studenți înmatriculați) nu este adecvat pentru a oferi servicii personalizate și de calitate.

Interconexiuni cu alte domenii:

În calitate de structură parte a instituțiilor de învățământ superior, CCOC joacă un rol central în corelarea învățământului terțiar cu piața muncii. CCOC ajută la deprinderea de competențe pentru desăvârșirea parcursului educațional al studenților, de pildă competența de a lua o decizie informată în privința parcursului profesional și de a prezenta într-un mod convingător dosarul de aplicare pentru un loc de muncă. Astfel, CCOC-urile pot susține tranziția spre piața muncii prin oferirea unui pachet de servicii integrate de consiliere în carieră, de la aspecte legate de autocunoaștere, la clarificarea scopurilor și aspirațiilor proprii, sfaturi cu privire la opțiunile profesionale viitoare, până la suport punctual cu redactarea CV-ului, a scrisorii de intenție și a interviului pentru angajare. Atelierele de lucru pentru dezvoltarea personală, cele de *soft skills* și pregătirea unui portofoliu de angajare competitiv sunt aspecte centrale în tranziția de la învățământul universitar către piața muncii, întrucât îmbunătățesc aspecte ale ofertei economiilor locale (*supply side economics*).

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

IP.A.2.1.1. Spații de învățământ, cercetare și pentru alte activități

Ref. 2: Spațiile de cazare, de servire a mesei și pentru alte activități-suport și extracurriculare studentești, de exemplu consiliere și orientare în carieră, cabinete medicale, sunt accesibile și persoanelor cu dizabilități.

IP.B2.1.5. Orientarea în carieră a studenților

Min.: Cadrele didactice au ore de permanență la dispoziția studenților și personalizează îndrumarea la cererea studentului, conform unui orar afișat pe pagina de web a instituției. Există îndrumători sau tutori de an sau alte forme de asociere între un profesor și un grup de studenți. În universitate există cel puțin un centru de orientare în carieră încadrat cu personal competent în număr suficient, stabilit în concordanță cu numărul de studenți ai instituției. Centrul beneficiază de resurse adecvate pentru desfășurarea activităților sale și publică anual

⁴³ ANOSR, 2019, „Recomandările studenților privind noul cadru legislativ din sfera învățământului superior. Perspectiva ANOSR”, p.12, https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2019/03/Recomand%C4%83ri_cadru_legislativ_%C3%8ES_ANOSR_2019.pdf (data ultimei accesări: 22/07/2020)

un raport de activitate. Centrul de consiliere și orientare în carieră menține legătura cu angajatorii și absolvenții universității în vederea eficientizării tranziției între etapa de școlarizare și cea de angajare efectivă.

IP. C.5.1.4. Servicii studențești

Min.: IIS dispune de un număr minim de servicii sociale, culturale și sportive pentru studenți, cum sunt: spații de cazare pentru cel puțin 10% din studenți, bază sportivă, diferite servicii de consiliere, care au o administrație eficientă. Studenții sunt informați despre existența acestor servicii. IIS demonstrează că există un plan strategic multianual, operaționalizat, în vederea diversificării și a îmbunătățirii serviciilor acordate, acestea fiind monitorizate și evaluate periodic, inclusiv prin sondarea percepției studenților asupra funcționării lor. IIS pune la dispoziția studenților cadrul, infrastructura și resursele necesare pentru desfășurarea de activități extracurriculare proprii și ale organizațiilor studențești.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

Se recomandă:

- Atragerea de surse extrabugetare de către CCOC prin aplicarea în calitate de beneficiar în proiecte finanțate din fonduri europene, de pildă cele din Fondul Social European/POSDRU; acest lucru ar fi o soluție, deși temporară, pentru creșterea resurselor CCOC care nu dispun de o linie de finanțare directă și permanentă.
- Coordonarea rețelelor de consiliere (rețeaua serviciilor de consiliere din educație și formare profesională și rețeaua serviciilor pentru ocuparea forței de muncă) din România. În cadrul rețelei de consiliere din educație și formare profesională, serviciile oferite la nivel pre-universitar, universitar și prin intermediul centrelor comunitare de învățare permanentă ar trebui să fie integrate.
- Coordonarea la nivel instituțional a activităților CCOC cu activitățile de antreprenoriat, derulate de pildă prin SAS-uri. Această conexiune este importantă, întrucât CCOC-urile ar trebui să se adreseze și studenților care doresc să inițieze o activitate lucrativă pe cont propriu.
- Încheierea de acorduri între CCOC și parteneri din mediul privat, non-guvernamental, organizații studențești, etc. pentru organizarea de târguri de cariere și identificarea de oportunități pentru stagii de practică pentru studenți.
- Alinierea cu activitățile rețelelor europene de consiliere și orientare Euroguidance, Eures, Ploteus, Eurodesk și Europass, în concordanță cu art. 28 din Ordinul nr. 1804/4469/2012.
- Combinarea serviciilor de orientare în carieră și mentorat cu servicii de consiliere psihologică pentru a contribui la îmbunătățirea calității vieții studenților (*student well being*). Acest lucru este cu atât mai important în perioada pandemiei Covid-19, întrucât trecem printr-o criza globală în care interacțiunile sociale sunt mult limitate, actul de învățare predare se face de la distanță și mulți studenți se pot simți alienați și

anxioși. În plus, considerând previziunile economice pentru următorii doi ani și în contextul creșterii ratei șomajului, astfel de servicii sunt relevante pentru stabilitatea psihologică și emoțională a studenților și viitorilor absolvenți.

- Digitalizarea serviciilor oferite de CCOC.
- Facilitarea relației dintre studenții și absolvenții instituțiilor de învățământ superior, prin implementarea de activități de tip networking de către CCOC-uri.
- Publicarea regulată a rapoartelor de activitate a CCOC-urilor și redactarea unei analize sistemice (la nivel național) a acestora pentru a identifica punctele forte și cele slabe la nivel de sistem de învățământ superior.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

Am identificat multiple proiecte la nivel instituțional, finanțate prin *Fondul de Dezvoltare Instituțională, Domeniul 1: creșterea echității sociale, în vederea incluziunii sociale și sporirea accesului la învățământul superior, corelarea ofertei educaționale cu cererea pieței muncii*, de pildă:

- <http://consiliere.ase.ro/proiecte>

- <http://ccoc.pub.ro/proiecte/>

8. Autonomia universitară și libertatea academică

Domeniu: Autonomia universitară și libertatea academică

Baza legală:

- Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 123 – 125

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Instituțiile de învățământ superior

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Autonomia instituțiilor de învățământ superior este garantată de Constituția României, astfel instituțiile de învățământ superior au dreptul să își stabilească misiunea proprie, strategia instituțională, structura, activitățile, funcționarea, gestionarea resurselor materiale și umane cu respectarea legislației în vigoare, conform art. 123, alin. (2) din Legea Educației Naționale. Autonomia universitară se realizează în concordanță cu legislația în vigoare și sub supravegherea ministerului de resort, legea atribuind ministerului de resort prerogative pentru a controla modul în care instituțiile de învățământ își exercită autonomia universitară. Astfel, în condițiile legii vorbim de mai multe tipuri de autonomii exercitate de universități: administrativă, financiară, dreptul de a-și stabili și alege structurile și reprezentanții, libertatea de a-și stabili teme de cercetare etc.

Condiția prevăzută de legislația primară pentru aplicarea autonomiei universitare este asumarea răspunderii publice din care decurg obligații imperative pe care instituțiile de învățământ trebuie să le respecte. În acest sens sunt prevăzute în Legea Educației Naționale atât condiții care sunt necesare să fie îndeplinite, cât și posibile efecte juridice care decurg în cazul încălcării legislației. Efectele juridice sunt deosebit de severe, pot duce inclusiv la revocarea din funcție a rectorului, reprezentantul legal al instituției sau reorganizarea/desființarea instituției. Trebuie să remarcăm că sancțiunile se aplică doar rectorului, nu și Senatului universitar, deși o serie de obligații prevăzute la art. 124 cad în sarcina Senatului.

Constatarea încălcărilor prevăzute în Legea Educației Naționale se face de către Consiliul de Etică și Management Universitar (consiliul consultativ al ministerului de resort), însă prevederile art. 124 sunt formulate la modul general, ceea ce permite sesizarea CEMU inclusiv din motive personale sau arbitrar. Prin urmare, considerăm că se impune clarificarea acestor prevederi, astfel încât limitele principiului răspunderii publice să fie clare și cunoscute.

Constituționalitatea prevederilor anterior menționate au fost verificate de Curtea Constituțională a României în urma unei sesizări înaintate de un grup de parlamentari⁴⁴. În sesizare este menționat că autonomia universitară este încălcată prin dispozițiile legii care prevăd că ministerul de resort controlează modul în care universitățile își exercită autonomia universitară, că poate iniția proiecte de lege pentru reorganizarea sau desființarea instituției, etc. În aprecierea inițiatorilor excepției, autonomia se referă în primul rând la libertatea de reglementare și aceasta nu se supune controlului autorității executive. Un alt aspect sesizat se referă la prevederea privind revocarea rectorului, deoarece conform principiului simetriei în drept, entitatea care a ales poate determina și revocarea celui pe care l-a ales sau desemnat. Curtea constată că a stabilit anterior anumite elemente de conținut ale autonomiei universitare, cum ar fi: conformarea numirii rectorului este necesară atât pentru verificarea respectării procedurilor democratice, cât și pentru verificarea condițiilor necesare pentru alegere⁴⁵; legiuitorul constituant a lăsat în libertatea legiuitorului ordinar de a stabili elementele autonomiei universitare și condițiile în care se exercită⁴⁶; prevederile Constituției stabilesc o singură formă de autonomie, cea universitară, indiferent că e vorba de învățământul superior de stat sau superior particular⁴⁷. Un alt argument reținut de Curtea Constituțională este faptul că controlul asigurat de ministerul de resort reprezintă „garanții ale faptului că învățământul superior românesc se va face pe baza standardelor de calitate definite la nivel național și european”⁴⁸.

În anul 2011, Avocatul Poporului a ridicat o excepție de neconstituționalitate cu privire la art. 124 și 125, considerând că „în lipsa unor obiective de control și de apreciere a modului în care se exercită autonomia universitară, misiunea asumată de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului ar putea degenera în abuz, iar controlul exercitat poate limita discreționar autonomia universitară sub amenințarea unor sancțiuni”⁴⁹. După examinarea sesizării, Curtea Constituțională reiterează faptul că controlul ministerului de resort are scop de a impune standarde de calitate definite la nivel național și european.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Conducerea universităților;

⁴⁴ Decizia nr. 2/2011 referitoare la obiecția de neconstituționalitate privind Legea educației naționale, în ansamblul său, precum și, în special, art. 45 alin. (5), (6), (7) și (9), art. 46 alin. (2), art. 121, art. 125 alin. (1) lit. a), b) și c), art. 125 alin. (2), art. 128 alin. (5), art. 132 alin. (5), art. 212 alin. (3), art. 215 alin. (1), (3) și (4), precum și art. 361 alin. (2) din lege (în continuare, Decizia nr. 2/2011...)

⁴⁵ Decizia nr. 72/1995

⁴⁶ Decizia nr. 23/2005

⁴⁷ Decizia nr. 731/2009

⁴⁸ Decizia nr. 2/2011

⁴⁹ Decizia nr. 1090/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 121, art. 124, art. 125, art. 128 alin. (5), art. 207 alin. (1), art. 209, art. 215 alin. (1), art. 288 alin. (1), precum și ale art. 289 alin. (1) și (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

În conformitate cu *Hotărârea privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul superior* am identificat următorii indicatori:

IP.A.1.1.1. Misiune și obiective: Min.: Instituția este înființată și funcționează conform legii. Instituția are o Cartă universitară ale cărei prevederi sunt publice și concordante cu legislația națională și cu principiile Spațiului European al Învățământului Superior și sunt cunoscute de membrii comunității universitare. Misiunea și obiectivele asumate de instituție o individualizează în SEÎS prin claritate, distincție și specificitate;

IP.A.1.1.2. Integritate academică: Min.: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ are un Cod de etică și deontologie profesională universitară/integritate academică, prin care apără valorile libertății academice, autonomiei universitare și integrității etice, dispune de practici și aplică mecanisme clare pentru asigurarea permanentă a vigilenței față de eventuale fraude în activitățile sale academice, de cercetare sau de orice altă natură, inclusiv măsuri active de prevenire și eliminare a oricăror forme de plagiat, precum și de promovare a principiilor de etică și integritate în rândul tuturor membrilor comunității academice...

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei recomandăm următoarele:

- Clarificarea legislației primare în ceea ce privește limitele și domeniile în care instituțiile de învățământ superior pot aplica principiul autonomiei universitare;
- Clarificarea legislației, respectiv elaborarea unor norme pentru stabilirea limitelor principiului răspunderii publice. Stabilirea unor criterii clare și cuantificabile, având în vedere că răspunderea juridică poate duce până la revocarea rectorului în funcție, respectiv desființarea instituției de învățământ superior;
- Extinderea sancțiunilor prevăzute la art. 125 asupra președintelui Senatului universitar, deoarece Senatul universitar este direct responsabil de aplicarea și respectarea prevederilor art. 124;
- Lansarea de către MEC a unei dezbateri privind libertatea academică, domeniile, componentele, respectiv limitele ei, care să conducă către o definiție general acceptată;

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

„*University Autonomy in Europe*” - un proiect desfășurat de către European University Association cu participarea a 29 de țări din SEÎS. În cadrul proiectului a fost dezvoltat un

instrument ce permite compararea autonomiei universitare în 29 sisteme de învățământ superior. - <https://www.university-autonomy.eu/>

9. Conducerea universităților

Domeniu: Conducerea universităților
Baza legală: ● Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 207 – 214; ● Ordinul 3.751/2015 de aprobare a Metodologiei-cadru referitoare la procesul de stabilire și de alegere a structurilor și funcțiilor de conducere la nivelul instituțiilor din sistemul național de învățământ superior; ● Ordinul nr. 3.666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului.
Autoritatea publică/instituția publică responsabilă ● Ministerul Educației și Cercetării; ● Instituțiile de învățământ superior.
Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului: Legea Educației Naționale prin art. 207-214 stabilește structura, atribuțiile și modul de desemnare a membrilor structurilor de conducere universitare. Astfel de structuri stabilite de către legislație sunt: senatul universitar și consiliul de administrație, la nivelul universității; consiliul facultății, respectiv consiliul departamentului. De asemenea, funcțiile de conducere la nivelul universității sunt: rectorul, prorectorii, directorul general administrativ, directorul general adjunct administrativ, decanul și prodecanii, la nivelul facultății, respectiv directorul de departament, la nivelul departamentului. Prin Ordonanța de urgență nr. 49/2014 a fost completat art. 207, prevăzându-se expres că funcțiile anterior menționate „<i>reprezintă funcții în domeniul didactic a căror desfășurare nu presupune prerogative de putere publică</i>”⁵⁰, respectiv funcțiile „<i>nu sunt funcții publice de autoritate</i>”⁵¹. Totuși, trebuie să subliniem că persoanele care au calitatea de cadru didactic în învățământul superior, fie de stat sau privat, sunt considerate funcționari publici în accepțiunea art. 175 alin. (1) lit. b) teza a II-a Cod penal, prin raportare la interesul public, nu la funcția publică, categorie mai restrânsă și reglementată prin Legea nr. 188/1999 privind Statul funcționarilor publici. Trebuie să remarcăm statutul aparte deținut de IOSUD (Instituție Organizatoare de Studii Universitare de Doctorat), structură condusă de Consiliul pentru Studiile universitare de

⁵⁰ Legea Educației Naționale, art. 207, alin. 2¹

⁵¹ *Ibidem*, art. 207, alin. 2²

doctorat (CSUD), respectiv de către un director, al cărui funcție este asimilată funcției de prorector.

În continuare, sunt detaliate componența și modul de alegere a membrilor structurilor, însă constatăm diferențe în acest sens. În ceea ce privește Consiliul Departamentului, este singura structură de conducere din care nu fac parte în mod obligatoriu studenții, în cazul Consiliului Facultății vorbim de o prezentă de „minimum 25%”⁵², în cazul Senatului universitar de „25%”⁵³, iar în cazul Consiliului de Administrație de un student⁵⁴. Subliniem că în cazul studentului reprezentant în Consiliul de Administrație legislația primară nu stabilește modalitatea de desemnare.

Consiliul Facultății⁵⁵, respectiv Senatul universitar⁵⁶ dispun de atribuții de control privind activitatea conducerii executive. În cazul Senatului universitar se menționează „*Rapoartele de monitorizare și de control sunt prezentate periodic și discutate în senatul universitar, stând la baza rezoluțiilor senatului universitar*”, însă în legislație nu sunt prevăzute sancțiuni sau efecte juridice care decurg în urma rezoluțiilor senatului.

Deși în spiritul LEN Consiliul de Administrație și Senatul universitar sunt structuri complementare, primul elaborează și aplică, iar al doilea adoptă și controlează aplicarea hotărârilor, prin art. 17 alin. (2) din *Ordinul nr. 3751/2015* s-a permis persoanelor care dețin una dintre funcțiile de conducere de prorector, decan, prodecan sau director de departament să facă parte din Senat, cu condiția să fie alese în această calitate. Prin acest ordin se menționează însă că pot candida pentru funcțiile prevăzute doar persoanele care „*nu au împlinit vârsta de pensionare*”⁵⁷.

Prin art. 209 sunt stipulate cele două modalități de alegere a rectorului: concurs public sau vot universal, direct și secret. În urma analizei putem constata că pot candida pentru funcția de rector persoane din afara comunității universitare doar în cazul în care modalitatea de desemnare este prin concurs public. Dacă prin referendumul prevăzut la art. 209 alin. (2) LEN se stabilește că rectorul va fi desemnat prin vot universal, direct și secret își pot depune candidaturile doar cadre didactice din interiorul comunității universitare. Legislația nu este clară dacă și la alegeri pot participa cadre didactice din afara comunității academice.

Trebuie să remarcăm că, indiferent de modalitatea aleasă, numărul studenților participanți la procesul de desemnare al rectorului este extrem de redus. Dacă se optează pentru desemnare prin vot universal, direct și secret participă doar studenții reprezentanți din

⁵² *Ibidem*, art. 207 alin. 5, lit. a)

⁵³ *Ibidem*, art. 208 alin. 1, lit. c)

⁵⁴ *Ibidem*, art. 211 alin. 6

⁵⁵ *Ibidem*, art. 213 alin. 10

⁵⁶ *Ibidem*, art. 208 alin. 3

⁵⁷ *Ordinul nr. 3751/2015 de aprobare a Metodologiei-cadru referitoare la procesul de stabilire și de alegere a structurilor și funcțiilor de conducere la nivelul instituțiilor din sistemul național de învățământ superior*, art. 17, alin. 1

Senatul universitar și Consiliul Facultății⁵⁸, iar dacă rectorul este ales prin concurs public din comisia de selecție și recrutare a rectorului face parte „*cel puțin un reprezentant al studenților sau un absolvent al universității desemnat de către studenții din senatul universitar*”⁵⁹. Dintr-o analiză realizată de către Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România (ANOSR) reiese că la nivel național în medie doar 12,18% dintre studenți participă la alegerea rectorului, chiar dacă reprezintă o proporție de peste două treimi din comunitatea universitară⁶⁰.

În continuare, în legislație este prevăzut un aspect important și anume relația contractuală între Senatul universitar și rectorul confirmat prin ordin al ministrului de resort. Contractul de management prevede „*criteriile și indicatorii de performanță managerială, drepturile și obligațiile părților contractuale*”⁶¹. Contractul de management prevede și modalitatea în care rectorul este demis. De asemenea, o altă cale prin care un rector poate fi demis, de data aceasta de către ministrul de resort, este prevăzută la art. 125 alin. (1) lit. a) din LEN, pentru nerespectarea prevederilor art. 124 din LEN, la propunerea Consiliului de Etică și Management Universitar (CEMU) și cu consultarea Senatului universitar. Însă, considerăm că ar fi necesară definirea mai clară a unor termeni prevăzuți la art. 124 din LEN, cum ar fi „*eficiență managerială și eficiența utilizării resurselor... și a cheltuirii fondurilor din surse publice*”⁶².

Art. 213 alin. (7) din LEN menționează că durata mandatului de rector este de 4 ani, iar o persoană nu poate ocupa funcția de rector la aceeași instituție de învățământ superior pentru mai mult de două mandate succesive și complete. Modificarea acestui articol s-a realizat prin *Ordonanța de urgență nr. 49/2014 privind instituirea unor măsuri în domeniul educației, cercetării științifice și pentru modificarea unor acte normative*, iar introducerea cuvântului „*complete*”, creează ambiguități în vederea aplicării prevederii creând posibilitatea de a ocupa funcția de rector pentru un număr nelimitat de mandate, în cazul în care în perioada deținerii mandatului din diverse motive rectorii își suspendă mandatul chiar și pentru o perioadă scurtă. De asemenea, prin *Ordonanța de urgență nr. 92/2012 privind luarea unor măsuri în domeniul învățământului și cercetării, precum și în ceea ce privește plata sumelor prevăzute în hotărâri judecătorești devenite executorii în perioada 1 ianuarie-31 decembrie 2013* a fost abrogat în întregime articol 215 din LEN, prin care era interzisă ocuparea unei funcții de conducere în universități după împlinirea vârstei de pensionare și ocuparea de către rector a unei funcții de conducere sau de demnitate

⁵⁸ *Legea Educației Naționale*, art. 209, alin. 1, lit. b

⁵⁹ *Ibidem*, art. 210, alin. 2

⁶⁰ ANOSR, *Participarea studenților la alegerea rectorului – creșterea ponderii la 25% din totalul electoratului*, <https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2019/05/Raport-25.pdf>, p. 25

⁶¹ *Legea Educației Naționale*, art. 211, alin. 3

⁶² *Ibidem*, art. 124, alin. 1, lit. d

publică, funcția de rector fiind incompatibilă cu deținerea de funcții de conducere în cadrul unui partid politic până la abrogarea articolului.

De asemenea, art. 207 alin. (8) al LEN menționează că în cazul universităților confesionale, alegerea persoanelor în funcțiile de conducere se face cu avizul cultului fondator, fără să fie menționate în legislația secundară condițiile în care se acordă acest aviz.

În cele din urmă, putem constata că art. 211 alin. (7) al LEN menționează că în cazul universităților particulare Consiliul de administrație este numit de către fondatori fără să detalieze criteriile necesare ocupării unui loc în consiliu. În completarea acestei prevederi, art. 227 din LEN conține prevederi la fel de neclar și vag definite ce creează confuzie și posibile incompatibilități, de exemplu, art. 227 prevede: „(3) *Structurile universităților particulare și confesionale particulare, atribuțiile, durata mandatelor, precum și alte considerente legate de statutul acestora sunt stabilite de Carta universitară, avizată de fondatori și aprobată de senatul universitar. Deciziile în acest sens aparțin universității;* (4) *Deciziile universităților particulare și confesionale particulare care privesc structurile și funcțiile de conducere, atribuțiile și durata mandatelor, precum și alte considerente legate de statutul acestora pot fi desființate prin hotărâri ale instanțelor judecătorești*”.

Având în vedere că instituțiile de învățământ superior particulare și confesionale fac parte din sistemul de învățământ superior românesc, se impune elaborarea unor prevederi legale unitare, ce vizează toate instituțiile de învățământ superior, indiferent de tipul acesteia.

În iunie 2011, Avocatul Poporului a sesizat Curtea Constituțională a României cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor LEN, printre care și art. 207 alin. (1), art. 209, respectiv art. 215 alin. (1)⁶³ din Legea Educației Naționale. Argumentele invocate de către Avocatul Poporului în cazul prevederilor art. 207 alin. (1) (enumeră limitativ structurile de conducere), respectiv art. 209 (stabilește limitativ modalitățile de desemnare a rectorului) menționează imposibilitatea instituțiilor de învățământ superior să își adapteze structurile și funcțiile de conducere în raport cu specificul, respectiv cerințele de funcționare. Ministerul de resort, în adresa trimisă Curții, considera că articolele menționate sunt în concordanță cu autonomia universitară. Astfel, art. 207 alin. (1) trebuie coroborat cu art. 131, prin care legiuitorul a lăsat în sarcina universităților să își stabilească structura proprie iar instituțiile au posibilitatea să-și realizeze misiunea, să asigure calitatea actului educațional, să gestioneze în mod eficient activitățile de învățământ, cercetare și producție. În continuare, în cazul art. 209 se menționează că sunt prevăzute cele două modalități consacrate de legislația românească pentru ocuparea funcției de rector, numirea în urma unui concurs sau alegeri. Universitățile având libertatea de a stabili prin referendum

⁶³ A fost abrogat prin *Ordonanță de urgență nr. 92/2012 privind luarea unor măsuri în domeniul învățământului și cercetării, precum și în ceea ce privește plata sumelor prevăzute în hotărâri judecătorești devenite executorii în perioada 1 ianuarie-31 decembrie 2013.*

modalitatea de alegere (rector ales prin vot universal, direct și secret, respectiv concurs public).

Curtea Constituțională a României a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate ridicată direct de Avocatul Poporului⁶⁴.

În continuare, a fost ridicată o excepție de neconstituționalitate a prevederilor art. 209 din LEN, excepție ridicată de Asociația Universităților Particulare din România în Dosarul nr. 6.533/2/2011 al Curții de Apel București - Secția a VIII-a contencios administrativ și fiscal. Reprezentantul autorului excepției critică prevederile LEN și considera că în cazul universităților private, legea trebuie să țină cont de specificul lor, fiind vorba de persoane juridice de drept privat, iar LEN neglijează fondatorii atunci când este stabilită alegerea structurilor de conducere, deși aceștia au drept special având în vedere contribuția lor esențială la înființarea acestor instituții de învățământ superior. Excluderea fondatorilor din procedura de alegere a rectorului reprezintă un act de discriminare, consideră autorii excepției, și contravine art. 16 alin. (1) și (3) din Constituție. Reprezentantul ministerului de resort afirmă că LEN nu face altceva decât să instituie un regim unitar, ca o garanție a autonomiei universitare. În acest sens, doar membrii comunității universitare pot participa la desemnarea rectorului. Curtea de Apel București – Secția a VIII-a contencios administrativ și fiscal consideră că excepția este întemeiată, deoarece autonomia universitară permite universităților să își stabilească misiunea proprie, strategia instituțională, structura, etc.

CCR remarcă faptul că s-a mai pronunțat asupra prevederilor art. 209 din LEN, constatând că sunt constituționale. În acest caz, Curtea a statuat că prevederile constituționale consacră și garantează o singură formă de autonomie, și anume cea universitară, indiferent de tipul instituției de învățământ superior. În continuare, CCR menționează că nu se poate face o diferențiere a regimului juridic aplicabil învățământului superior în funcție de forma de proprietate. De asemenea, se remarcă faptul că fondatorii instituției au deja un rol important prin numirea Consiliului de Administrație al instituției. În cele din urmă, CCR a respins ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 209 din LEN, excepție ridicată de Asociația Universităților Particulare din România⁶⁵.

În continuare, menționăm alte două decizii^{66,67} în ceea ce privește neconstituționalitatea dispozițiilor art. 215 alin. (3) și (4) din Legea Educației Naționale, abrogate prin *Ordonanța*

⁶⁴ Decizia nr. 1090/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 121, art. 124, art. 125, art. 128 alin. (5), art. 207 alin. (1), art. 209, art. 215 alin. (1), art. 288 alin. (1), precum și ale art. 289 alin. (1) și (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011

⁶⁵ Decizia nr. 1569/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 209 din Legea educației naționale nr. 1/2011

⁶⁶ Decizia nr. 698/2012 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 215 alin. (3) și (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011

⁶⁷ Decizia nr. 148/2014 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 215 alin. (3) și (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011

de urgență nr. 92/2012 privind luarea unor măsuri în domeniul învățământului și cercetării, precum și în ceea ce privește plata sumelor prevăzute în hotărâri judecătorești devenite executorii în perioada 1 ianuarie-31 decembrie 2013, ambele respinse de către Curtea Constituțională a României.

Interconexiuni cu alte domenii

- Autonomia universitară;
- Legea nr. 544 din 12 octombrie 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, deoarece instituțiile de învățământ superior sunt obligate să respecte transparența tuturor deciziilor și activităților sale⁶⁸, iar în cazul în care se constată nerespectarea prevederilor art. 124 din LEN poate fi inițiată procedura de revocare a rectorului.
- Ordonanța de Urgență nr. 57 din 3 iulie 2019 privind Codul Administrativ, prin art. 462 sunt menționate activitățile din domeniul didactic pe care funcționarii publici le pot desfășura.
- Legea nr. 96 din 21 aprilie 2006 privind Statutul deputaților și al senatorilor, prin art. 35 permite deputaților și senatorilor să exercite funcții și activități în domeniul didactic, al cercetării științifice ori al creației intelectuale.

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

Conform Hotărârii nr. 915/2017 privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior:

● IP.A.1.2.1. Sistemul de conducere

Min.: Instituția are un sistem de conducere și un regulament de funcționare internă care respectă reglementările legale în vigoare, respectând procente minime de reprezentare a studenților în structurile de conducere ale IIS, stipulate prin lege. Mecanismul de alegere a reprezentanților studenților în consilii, senat și alte structuri este clar descris în Carta universitară și în regulamentele interne. Acesta este democratic și transparent, nediscriminatoriu și nu limitează dreptul studenților de a reprezenta și de a fi reprezentați.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei prevederilor art. 207-214 am constatat următoarele nevoi de îmbunătățire:

⁶⁸ Legea Educației Naționale, art. 124, alin. 1, lit. e

- Considerăm că este oportună din punct de vedere tehnic reorganizarea acestor secțiuni, astfel încât componența, modul de alegere/desemnare, atribuțiile, respectiv alte aspecte generale ale structurilor și funcțiilor de conducere să fie unitare, prezentate în continuitate;
- Stabilirea unor criterii general valabile pentru desemnarea studentului reprezentant în Consiliul de Administrație al instituțiilor de învățământ superior, acest lucru se poate realiza inclusiv prin completarea *Ordinului nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului*;
- Consiliile Facultăților, respectiv Senatul universitar dispun de atribuții de control, însă legislația nu prevede un follow-up/sanțiuni în urma acestor acțiuni, în acest sens considerăm oportună completarea LEN și elaborarea unor criterii obiective de control și de evaluare;
- Revenirea la versiunea anterioară *Ordinului nr. 3751/2015 de aprobare a Metodologiei-cadru referitoare la procesul de stabilire și de alegere a structurilor și funcțiilor de conducere la nivelul instituțiilor din sistemul național de învățământ superior*, astfel încât membrii Senatului universitar care dețin și una dintre funcțiile de conducere de prorector, decan, prodecan sau director de departament să opteze între funcția de conducere și calitatea de membru cu drept de vot al forului decizional;
- Clarificarea și definirea clară a condițiilor prevăzute la art. 124 de inițiere a procedurii de revocare a rectorului;
- Pentru a da consistență deciziilor Senatului universitar în privința revocării rectorului, sugerăm ca în art. 125 alin. (1) lit. a) să fie adăugată sintagma „și decizia” în continuarea termenului „consultarea”;
- Clarificarea prevederilor art. 209 și 210 din LEN, care stabilesc procedura de desemnarea a rectorului, prin elaborarea unei prevederi unitare privind persoanele care pot candida pentru funcția de rector, indiferent de modalitatea aleasă;
- Modificarea prevederilor art. 209 și 210 din LEN, astfel încât ponderea studenților care participă la alegerea/desemnarea rectorului să fie de minim 25%;
- Eliminarea ambiguităților prevederii art. 213 alin. (7) din LEN, astfel încât să se prevină prelungirea mandatelor pentru perioade de timp nerezonabile. Astfel încât să delimiteze perioada de timp pentru care o persoană poate ocupa funcția de rector prin impunerea limitei de 8 ani, egală cu două mandate complete;
- Reintroducerea incompatibilității dintre funcția de demnitate publică sau de conducere în administrația centrală/locală sau într-un partid politic și funcția de conducere din universitate;

- Completarea *Ordinului nr. 3751/2015 de aprobare a Metodologiei-cadru referitoare la procesul de stabilire și de alegere a structurilor și funcțiilor de conducere la nivelul instituțiilor din sistemul național de învățământ superior* privind condițiile în care se acordă avizului cultului fondator pentru ocuparea unei funcții de conducere în cazul universităților confesionale, respectiv desemnarea Consiliului de administrație de către membrii fondatori, în cazul universităților particulare.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

Ministerul Educației și Cercetării a desfășurat în colaborare cu Academia Română programul *Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii*⁶⁹, prin care au urmărit îmbunătățirea capacității de management al sistemului de educație prin dezvoltarea competențelor managerilor din sistemul de învățământ superior.

⁶⁹<https://edu.ro/dezvoltarea-capacitat%C4%83%C8%9Bii-ministerului-educa%C8%9Biei-na%C8%9Bionale-%C8%99i-cercet%C4%83rii-%C8%99tiin%C8%9Bifice-de-monitorizare>

10. Programe postdoctorale de cercetare avansată

Domeniu: Programe postdoctorale de cercetare avansată
Baza legală: • Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 171 – 172
Autoritatea publică/instituția publică responsabilă: • Ministerul Educației și Cercetării • Academia Română • Unități de cercetare – dezvoltare
Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului: Programele postdoctorale de cercetare avansată sunt programe postuniversitare fiind prevăzute la art. 171 – 172 din Legea Educației Naționale. Aceste programe sunt dedicate persoanelor care au obținut o diplomă de doctor în științe cu cel mult cinci ani înainte de admiterea în programul postdoctoral. Prin aceste programe se propune continuarea cercetărilor realizate în cadrul studiilor doctorale, astfel se desfășoară în cadrul școlilor doctorale pe baza unui plan de cercetare propus de către cercetător și aprobat de către școala doctorală. În continuare, legislația prevede că admiterea la aceste programe se realizează „pe baza metodologiei elaborate de instituția gazdă, în conformitate cu legislația în vigoare”⁷⁰, însă analizând legislația secundară și terțiară nu am identificat norme aplicabile programelor postdoctorale. De asemenea, deși la art. 172 alin. (1) lit. (d) LEN se menționează că programele postdoctorale pot fi finanțate de către instituții publice sau de către operatori economici, nu am identificat norme care să reglementeze finanțarea programelor. Statul nu finanțează direct, prin ministerul de resort, organizarea și funcționarea unor astfel de proiecte, prin <i>Ordinul nr. 3.116 din 27 ianuarie 2020 privind aprobarea Metodologiei de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2020</i> fiind stabilit doar procesul de alocare al granturilor doctorale. O practică dezvoltată de instituțiile de învățământ superior este susținerea unor astfel de programe din proiecte de cercetare – dezvoltare finanțate din fonduri europene și comunitare. În altă ordine de idei, putem constata că statutul cercetătorilor postdoctorali este relativ ambiguu. În <i>Hotărârea nr. 681 din 29 iunie 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat</i> nu se face referire la continuarea studiilor doctorale prin programe

⁷⁰ Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 172 alin. (3).

postdoctorale. În același timp, la finalizarea programului postdoctoral, IOSUD sau instituția organizatoare eliberează un atestat de studii postdoctorale. De asemenea, nu am identificat prevederi privind evaluarea sau asigurarea calității în cadrul acestor programe.

În cele din urmă, trebuie să menționăm că deși a fost emis un act normativ care să reglementeze organizarea programelor postuniversitare, *Ordinul nr. 3063/2020 pentru modificarea și completarea Metodologiei-cadru de organizare și înregistrare a programelor postuniversitare de către instituțiile de învățământ superior, aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4.750/2019*, programele postdoctorale au fost omise din acest ordin.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Cercetarea științifică;
- Organizarea și desfășurarea programelor de studii universitare de doctorat.

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

N/A.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei recomandăm următoarele:

- Clarificarea aspectelor privind organizarea și funcționarea, finanțarea, asigurarea calității, respectiv modul în care este acordat atestatul de studii doctorale – elaborarea legislației secundare, prin completarea *Hotărârea nr. 681 din 29 iunie 2011 privind aprobarea Codului studiilor universitare de doctorat* sau un act normativ distinct;
- Elaborarea unor norme privind admiterea, desfășurarea, respectiv finalizarea la programelor de cercetare postdoctorale, clarificarea statutului post-doctoranzilor;
- Modificarea legislației în vigoare (*Ordinul nr. 3.116 din 27 ianuarie 2020 privind aprobarea Metodologiei de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2020*, actul normativ în vigoare), astfel încât să se realizeze finanțarea locurilor la programele de cercetare postdoctorale inclusiv de la bugetul de stat;
- Recomandăm extinderea prevederilor art. 164 alin. (2) și art. 165 alin. (1) și asupra post-doctoranzilor, astfel încât pe durata activităților post-doctorale aceștia să beneficieze de recunoașterea vechimii în muncă, de asistență medicală gratuită, fără plata contribuțiilor la asigurările sociale de stat, asigurări de șomaj, etc.

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării organizează pentru a doua oară concursul de proiecte de cercetare postdoctorală. La

prima ediție, 2016, au fost finanțate 166 de proiecte în valoare de aproximativ 9 milioane de euro. Proiectele depuse în 2019 în acest moment se află în curs de evaluare. - <https://uefiscdi.gov.ro/proiecte-de-cercetare-postdoctorala>

Uniunea Europeană, prin Fondul Social European, Programul Operațional Capital Uman, axa prioritară 6 – Educație și competențe finanțează proiecte dedicate doctoranzilor și cercetătorilor post –doctoranzi - <https://www.fonduri-ue.gov.ro/anunturi-am-oi/details/6/698/am-pocu-public%C4%83-lista-final%C4%83-a-cererilor-de-finan%C8%9Bare-aprobate-pentru-apelul-de-proiecte-pocu-380-6-13-sprijin-pentru-doctoranzi-si-cercet%C4%83tori-post-doctorat>

11. Guvernarea în universități private și confesionale

Domeniu: Guvernarea în universități private și confesionale

Baza legală:

- Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 207 - 209, 211, 227 - 231

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării;
- Instituțiile de învățământ superior particulare și confesionale;

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Instituțiile de învățământ superior particulare, respectiv confesionale particulare sunt înființate, organizate, finanțate și funcționează pe baza dispozițiilor art. 227 – 231 din Legea Educației Naționale. Aceste instituții de învățământ superior sunt înființate din inițiativa unor persoane fizice, fundații, asociații, cult religios, a unui furnizor de educație sau persoane juridice de drept privat și au un statut aparte în sistemul de învățământ superior, deoarece activitatea lor se bazează pe două principii garantate de Constituție, proprietatea privată și liberă inițiativă. De asemenea, sunt aplicabile o serie de prevederi menționate la *capitolul XI: Conducerea universităților*.

Analizând dispozițiile legii, putem constata că legislația nu menționează pârghii de control privind activitatea acestor instituții de învățământ. De asemenea, rolurile unor structuri interne, precum *fondatorii*, nu sunt menționate, definite și detaliate în legislație. În continuare, legiuitorul lasă la atitudinea acestor instituții să își stabilească structurile interne, „atribuțiile, durata mandatelor, precum și alte considerente legate de statutul acestora”⁷¹, prin Carta universitară, avizată de fondatori și aprobată de senatul universitar. Se menționează expres că „deciziile în acest sens aparțin universității”⁷². La art. 227, alin. (4) este prevăzut că „deciziile care privesc structurile și funcțiile de conducere, atribuțiile și durata

⁷¹ Legea Educației Naționale, art. 227, alin. (3)

⁷² Ibidem

*mandatelor, precum și alte considerente legate de statutul acestora pot fi desființate prin hotărâri ale instanțelor judecătorești*⁷³. În aceleași timp, se menționează în LEN că noua Cartă elaborată de Senatul universitar nu poate conține prevederi contrare legislației în vigoare și aceasta se adoptă doar după o rezoluție pozitivă a ministerului de resort⁷⁴. Structurile de conducere și durata mandatelor sunt definite de legiuitor, fără să menționeze că de la aplicarea acestor prevederi instituțiile de învățământ superior particulare, respectiv confesionale particulare sunt exceptate, ba din contră vezi art. 207, alin. (1), art. 209, alin. (1).

Un alt aspect constatat în urma analizei este faptul că Consiliul de Administrație al acestor instituții este numit de către fondatori, iar la art. 211, alin. (6) din LEN se menționează componența Consiliului de administrație al universităților de stat, prin urmare structura și componența Consiliului de administrație diferă în cazul lor. De asemenea, la art. 213 alin. (13) se menționează că în cazul universităților particulare și confesionale particulare conducerea Consiliului de administrație poate fi asigurată de „*alte persoane desemnate prin Carta universitară*”⁷⁵. O altă constatare realizată este lipsa studenților reprezentanți din aceste structuri. Putem concluziona că instituțiile de învățământ superior particulare și confesionale particulare beneficiază de o autonomie mai extinsă, față de instituțiile de învățământ superior de stat.

Constituționalitatea art. 207 alin. (1), respectiv art. 209 (aplicabile inclusiv instituțiilor de învățământ superior particulare și confesionale particulare) a fost analizată de către Curtea Constituțională a României (CCR) în urma sesizării Avocatului Poporului. Excepția de neconstituționalitate ridicată în cazul celor două articole a fost susținută prin argumentul că în Constituție se stabilește diferențieri între cele trei forme de învățământ: de stat, particular și confesional, prin urmare autonomia universitară dobândește caractere specifice tipului instituției. Astfel, organizarea și funcționarea instituțiilor de învățământ trebuie să fie adaptată regimului juridic al proprietății publice sau private. În cele din urmă, CCR a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate, menționând prin alte două decizii că

⁷³ Idem, art. 227, alin. (4)

⁷⁴ Idem, art. 128, alin. 4 și 5

⁷⁵ Idem, art. 213, alin. 13

„prevederile constituționale consacără și garantează o singură formă de autonomie, și anume cea universitară, indiferent că este vorba de învățământul superior de stat sau de învățământul superior particular, autonomie al cărei conținut trebuie să fie identic în ambele cazuri. În aceste condiții și având în vedere faptul că aceste instituții fac parte din sistemul național de învățământ, Curtea a constatat că principiul constituțional al autonomiei universitare trebuie să își găsească reflectarea, în egală măsură, asupra organizării și funcționării procesului de învățământ, a statutului cadrelor didactice, a promovării în funcție a acestora, a normei didactice etc. Distinct de cele menționate mai sus, Curtea reține faptul că nu se poate face o diferențiere a regimului juridic aplicabil învățământului superior în funcție de forma de proprietate. Calitatea actului de educație din instituțiile de învățământ superior nu poate fi asigurată decât dacă există o reglementare unitară”⁷⁶.

Controlul de constituționalitate a fost solicitat în cazul dispozițiilor art. 209 din LEN de către Curtea de Apel București, în urma unei excepții ridicate de Asociația Universităților Particulare din România. În motivarea excepției, reprezentanții Asociației consideră că dispozițiile LEN privind alegerea rectorului *„impun un sistem antidemocratic și discriminatoriu”⁷⁷*. Modalitatea de desemnare determină o ingerință în procedura de înființare și funcționare a unei persoane juridice de drept privat, cum este unitatea de învățământ superior. De asemenea, un alt aspect criticat este faptul că corpul de electori al rectorului, este același cu cei chemați să aleagă modalitatea de desemnare, prin urmare vor avea un interes pentru o modalitate de alegere, iar astfel procesul de alegere poate fi viciat.

Curtea menționează în decizie că s-a mai pronunțat pe o excepție privind art. 209, constatând că sunt constituționale: *„Curtea a statuat că prevederile constituționale consacără și garantează o singură formă de autonomie, și anume cea universitară, indiferent că este vorba de învățământul superior de stat sau de învățământul superior particular, autonomie al cărei conținut trebuie să fie identic în ambele cazuri”⁷⁸*. De asemenea, se menționează că indiferent

⁷⁶ Decizia nr. 1090/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 121, art. 124, art. 125, art. 128 alin. (5), art. 207 alin. (1), art. 209, art. 215 alin. (1), art. 288 alin. (1), precum și ale art. 289 alin. (1) și (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011

⁷⁷ Decizia nr. 1569/2011 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 209 din Legea educației naționale nr. 1/2011

⁷⁸ Ibidem

de tipul instituției, făcând parte din sistemul de învățământ superior românesc, toate instituțiile trebuie să se supună unor reguli comune stabilite prin lege. În cele din urmă, excepția ridicată a fost respinsă ca neîntemeiată.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Conducerea universităților;
- Autonomia universitară;

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

Conform *Hotărârii nr. 915/2017 privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior:*

IP.A.1.2.1. Sistemul de conducere

Min.: Instituția are un sistem de conducere și un regulament de funcționare internă care respectă reglementările legale în vigoare, respectând procentele minimale de reprezentare a studenților în structurile de conducere ale IIS, stipulate prin lege. Mecanismul de alegere a reprezentanților studenților în consilii, senat și alte structuri este clar descris în Carta universitară și în regulamentele interne. Acesta este democratic și transparent, nediscriminatoriu și nu limitează dreptul studenților de a reprezenta și de a fi reprezentați.

În structurile de conducere sunt implicați reprezentanți ai mediului economic și social, ai sindicatelor din educație și ai altor beneficiari și parteneri ai universității...

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei recomandăm următoarele:

- elaborarea unor pârghii de control (comparabile cu cele ale instituțiilor publice) privind guvernarea acestor instituții de învățământ, clarificarea prevederilor art. 227, alin. (4) din Legea Educației Naționale și punerea în acord cu prevederile referitoare

la instituțiile publice de învățământ superior, creând astfel un cadru unitar de funcționare al sistemului de învățământ superior;

- completarea legislației în vigoare cu prevederi privind rolul și atribuțiile fondatorilor instituțiilor de învățământ superior private și confesionale, respectiv limitele de acțiune instituțională ale acestora;
- Implementarea principiului reprezentativității la nivel instituțional și în special în cazul Consiliului de Administrație, respectiv introducerea studenților reprezentanți în forurile decizionale ale acestor instituții.
- Modificarea sau abrogarea art. I pct. 4 din Legea 188/2017 pentru completarea Legii educației naționale nr. 1/2011: *„fonduri publice, în cazul în care în cadrul învățământului superior de stat nu există învățământ teologic pastoral specific cultului respectiv, recunoscut drept cult conform Legii nr. 489/2006, republicată”*, pe considerentul că introduce o discriminare între învățământul pastoral specific cultului și alte forme de învățământ superior, care nu pot primi finanțare în condiții similare, condiții care, mai mult, lipsesc din LEN. Mai mult, acest articol, împreună cu art. I pct. 3 din Legea 188/2017 pentru completarea Legii educației naționale nr. 1/2011: *„Statul sprijină învățământul teologic pastoral acreditat din instituțiile de învățământ superior confesional pentru programul de studii universitare de licență de teologie pastorală în cazul în care, în cadrul învățământului superior de stat, nu există învățământ teologic pastoral specific cultului respectiv, recunoscut drept cult conform Legii nr. 489/2006, republicată”*, presupune o disparitate în reglementarea din LEN, și anume privitoare la Secțiunea 2 din Capitolul XIX, intitulată *„Organizarea și funcționarea învățământului superior particular și confesional particular”*. Aceste forme de învățământ sunt private prin natură și fondate din inițiativa și cu resursele materiale și financiare ale unei persoane fizice, ale unui grup de persoane fizice, ale unei fundații sau asociații, ale unui cult religios ori ale unui alt furnizor de educație (cf. art. 227 alin. (1) lit. a) LEN). Or, organizarea și funcționarea acestor categorii de furnizori de educație, independente de contribuția statului, nu le fac susceptibile de finanțare din fonduri publice, nu doar lipsind din LEN temeiul care să justifice această finanțare, dar introducând și un element de discriminare, după cum am văzut mai sus.

Mai mult, în aceste cazuri sunt neclare modurile în care fondurile publice sunt aportate la patrimoniul acestor instituții și dacă nu cumva încalcă legislația în vigoare cu privire la finanțările publice nerambursabile (Legea nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general), impunându-se o analiză în acest sens.

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

N/A.

12. Evaluarea cadrelor didactice și cariera academică

Domeniu: Evaluarea cadrelor didactice și cariera academică

Baza legală:

- Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 285 – 305, 311 – 327
- Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare
- Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice
- Hotărâre Nr. 902/2018 din 9 noiembrie 2018 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea și desfășurarea examenului de promovare în cariera didactică, pentru învățământul superior
- Ordinul nr. 6129 /2016 privind aprobarea standardelor minime necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare
- Ordinul 3753/2011 privind aprobarea unor măsuri tranzitorii în sistemul național de învățământ; modificat prin Ordin nr. 5552/2011
- Ordinul 6419/2858/2011 privind aprobarea Nomenclatorului general de funcții didactice și de cercetare auxiliare din învățământul superior; în vigoare
- Ordinul nr. 5415/2016 al ministrului educației naționale și cercetării științifice pentru aprobarea Procedurii privind recunoașterea programelor de formare psihopedagogică finalizate în statele membre ale Uniunii Europene, în statele semnatare ale acordului privind Spațiul Economic European sau în Confederația Elvețiană, în vederea continuării studiilor sau desfășurării activității didactice în România
- Ordinul 5921/2016 pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea automată, de către instituțiile de învățământ superior, respectiv instituțiile organizatoare de studii universitare de doctorat din România, a calității de conducător de doctorat obținute în instituții de învățământ universitar acreditate din străinătate
- Ordinul 5922/2016 pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea automată, de către instituțiile de învățământ superior, a funcțiilor didactice din învățământul universitar obținute în instituții de învățământ universitar acreditate din străinătate

- Ordinul 5923/2016 pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea diplomei de doctor și a titlului de doctor în științe sau într-un domeniu profesional, obținute în străinătate
- Ordinul nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Instituțiile de învățământ superior

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Legea Educației Naționale stabilește prin dispozițiile art. 303 evaluarea performanțelor activităților didactice și de cercetare la intervale de maximum 5 ani. În continuare, menționează că evaluarea prestației didactice de către studenți este obligatorie, iar rezultatele evaluării sunt informații publice, însă nu este specificat sub ce formă se publică rezultatele evaluării. Instituțiile de învățământ superior au prevăzut în regulamentele proprii, în baza autonomiei universitare, publicarea acestor informații sub diverse forme: punctaj general pe facultate; punctaj general pe departament; punctaj individual. De asemenea, este prevăzută o legătură directă între salarizare și performanțele personalului didactic și de cercetare. Un aspect important prevăzut la art. 303 alin. (4) LEN este faptul că instituțiile de învățământ superior trebuie să prevadă în contractele de muncă ale personalului didactic și de cercetare standarde minimale ale activității didactice și de cercetare (aprobate prealabil de senatul universitar), precum și clauze privind sancționarea angajaților în cazul neîndeplinirii standardelor minimale.

În completarea prevederilor LEN, Hotărârea nr. 915/2017 privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior prevede trei tipuri de evaluări: colegială (realizată anual), de către studenți (semestrial), respectiv de către managementul universității alcătuită din autoevaluare și evaluarea de către șeful de departament (anual).

În continuare, Ordinul nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului la art. 11, alin. (1), lit. (i) menționează că participarea la procesul de „*evaluare a cursurilor, seminariilor, lucrărilor practice, a prestației didactice și a altor aspecte educaționale și/sau organizatorice legate de programul de studii urmat*” este un drept al studenților. Este reluată ideea că rezultatele evaluării sunt informații publice și universitatea va publica rezultatele pentru fiecare cadru didactic în parte⁷⁹.

Considerăm că este necesară clarificarea procesului de evaluare, care în acest moment este gestionat de către Comisiile de Evaluare și Asigurare a Calității la nivel de facultăți, directorul

⁷⁹ Ordinul nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului la art. 11, alin. (2)

de departament sau alte persoane desemnate în acest sens. Independența procesului de evaluare în acest caz nu poate fi asigurată, desfășurarea procesului de evaluare printr-o platformă online fiind una dintre soluțiile pentru a preveni ingerințe de orice natură. De asemenea, în legislație nu este menționat dacă procesul de evaluare se aplică doar personalului didactic titular sau inclusiv personalului didactic pensionat care desfășoară activități didactice în cadrul instituțiilor de învățământ superior, prin urmare considerăm necesară clarificarea acestei prevederi. Un alt aspect sesizat de noi este că nu există o conexiune directă între rezultatele evaluării prestației didactice și cariera didactică.

Cariera universitară este descrisă de Legea Educației Naționale nr. 1/2011 la art. 285 – 305, respectiv art. 311 – 327. Legislația stabilește patru tipuri de funcții didactice în învățământ superior (asistent universitar, lector universitar/șef de lucrări, conferențiar universitar, profesor universitar), respectiv două tipuri de norme universitare: didactică și de cercetare. Totuși, legislația nu prevede standarde minimale necesare pentru avansarea în cariera didactică.

O modificare semnificativă a fost adusă reglementării carierei universitare odată cu adoptarea Ordonanței nr. 9/2018, respectiv al *HG. nr. 902/2018 din 9 noiembrie 2018 pentru aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea și desfășurarea examenului de promovare în cariera didactică, pentru învățământul superior*. Prin cele două acte s-a creat și reglementat cadrul normativ pentru promovarea în cariera didactică, fiind introduse criteriile de vechime în cadrul instituției organizatoare a examenului de promovare pentru posturile de lector universitar (șef lucrări), conferențiar universitar, respectiv profesor universitar. Astfel, pe lângă standardele minimale de performanță stabilite de către CNATDCU (astfel de criterii nu sunt stabilite pentru lectori), participanții la concursul de promovare trebuie să îndeplinească și criteriile de vechime introduse prin art. 10, chiar dacă LEN prevede la art. 301 că nu pot fi impuse condiții de vechime. Un alt aspect sesizat se referă la atribuțiile Consiliului de Administrație a instituției de învățământ superior, care conform art. 294¹ aprobă cererile privind înscrierea la examen în vederea promovării, însă nu sunt stabilite criterii în acest sens. Verificarea îndeplinirii condițiilor legale în vederea participării la concursul de promovare intră în atribuțiile compartimentului juridic, care se realizează pe baza unui aviz emis de către o comisie numită de rector, la propunerea Consiliului de Administrație, iar evaluarea candidatului este în sarcina comisiei de examen.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Domeniul economic;
- Domeniul muncii;
- Cercetarea științifică;

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

În conformitate cu *Hotărârea privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul superior* am identificat următorii indicatori:

IP. C.4.1.2. Evaluarea colegială

Min.: Evaluarea colegială este organizată periodic, fiind bazată pe criterii generale și pe proceduri clare și publice.

IP. C.4.1.3. Evaluarea personalului didactic de către studenți

Min.: Evaluarea de către studenți este obligatorie. Există un formular de evaluare de către studenți a tuturor cadrelor didactice, aprobat de senat, care se aplică după fiecare ciclu semestrial de instruire, completarea formularului realizându-se exclusiv în absența oricărui factor extern și cu garantarea confidențialității evaluatorului. Rezultatele evaluării sunt confidențiale, fiind accesibile doar decanului, rectorului și persoanei evaluate.

IP. C.4.1.4. Evaluarea de către managementul universității

Min.: Cadrul didactic se autoevaluează și este evaluat anual de către șeful de departament.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei recomandăm următoarele:

- Corelarea standardelor minimale menționate la art. 303 alin. (4) LEN cu cele prevăzute în *Ordinul nr. 6129 /2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare*, ținând cont de periodicitatea evaluării;
- Completarea standardelor minimale prevăzute în *Ordinul nr. 6129/2016* (standarde eminamente științifice) cu criterii ce vizează activitatea didactică întreprinsă și satisfacția studenților vis-a-vis de prestația didactică a cadrelor didactice. Criteriile de evaluare trebuie să fie corelate cu activitățile prevăzute în norma didactică, respectiv în norma de cercetare;
- Elaborarea unor standarde minimale de performanță academică pentru lectori/șef lucrări, în completarea *Ordinului nr. 6129 /2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare*;
- Elaborarea unei metodologii pentru stabilirea modului de organizare a procesului de evaluare, atribuțiile și responsabilitățile părților, uniformizarea procesului de evaluare, follow-up, respectiv afișare a rezultatelor evaluării prestației didactice,

ținând cont de prevederile *Regulamentului nr. 679 din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE*, astfel încât informațiile publicate să prezinte o imagine reală a evaluării;

- Clarificarea prevederilor legislative confuze sesizate în privința normelor pentru desfășurarea concursurilor de promovare (legislația primară, respectiv legislația secundară);
- Includerea dezvoltării personale continue a cadrelor didactice în evaluarea carierei academice a acestora;

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire)

N/A.

13. Etică universitară și integritate academică

Domeniu: Etică universitară și integritate academică

Baza legală:

- Legea Educației Naționale nr. 1/2011, art. 217-218, art. 306-310, art. 318-326;
- Legea 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare;
- Ordinul nr. 4492/2005 privind promovarea eticii profesionale în universități;
- Ordinul 3131/2018 privind includerea în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior din sistemul național de învățământ, a cursurilor de etică și integritate academică;
- Ordinul nr. 4783/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului de etică și management universitar;
- Ordinul 211/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării – CNECSDTI, precum și a componenței nominale a acestuia;

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării;
- Instituțiile de învățământ superior;
- Consiliul de Etică și Management Universitar (CEMU)
- Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (CNECSDTI)

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Etica universitară și integritatea academică sunt reglementate de legislația primară în mai multe capitole ale Legii Educației Naționale, însă respectarea eticii universitare și integrității academice nu figurează printre principiile care stau la baza sistemului de învățământ superior. De asemenea, putem constata existența unor lacune legislative prin prisma faptului că LEN nu definește etica universitară, integritatea academică, plagiatul sau alte abateri ale eticii universitare, etc., la art. 310 fiind menționate din LEN doar activități care reprezintă abateri grave de la buna conduită în cercetarea științifică și activitatea universitară: plagierea rezultatelor sau publicațiilor; confecționarea de rezultate sau înlocuirea rezultatelor cu date fictive; introducerea de informații false în solicitări de granturi sau de finanțare. Prevederile art. 310 din LEN sunt strâns legate de activitatea științifică desfășurată în universități, nu și

cu activitatea academică, didactică. Deși una dintre formele grave de abatere de la buna conduită este plagiatul, definit prin art. 4, alin. (1) din *Legea 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare*, aceasta nu se aplică însă studenților la nivel de licență și masterat. Instituțiile de învățământ superior au obligația de a verifica doar originalitatea tezilor de doctorat. Prin Ordinul nr. 3485/2016 privind lista programelor recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) și utilizate la nivelul instituțiilor de învățământ superior organizatoare de studii universitare de doctorat și al Academiei Române, în vederea stabilirii gradului de similitudine pentru lucrările științifice au fost stabilite programele care pot fi utilizate pentru verificarea gradului de similitudine a unei teze de doctorat. Însă, după cum se menționează în preambulul actului, aceasta se bazează pe OMECTS nr. 5.964/2015 care nu a fost publicat în Monitorul Oficial al României, prin urmare considerăm că este inaplicabil și nu poate sta la baza unui alt ordin.

Consiliul de Etică și Management Universitar (CEMU), consiliul consultativ din subordinea Ministerului Educației și Cercetării are rolul de a monitoriza punerea în aplicare a politicilor de etică universitară la nivelul sistemului de învățământ superior, constată încălcarea de către universități a obligațiilor prevăzute în legislație, auditează comisiile de etică universitare și realizează un raport anual privind etica universitară, respectiv elaborează Codul de referință al eticii și deontologiei universitare. Din analiza noastră, raportul anual privind etica universitară, respectiv Codul de referință al eticii și deontologiei universitare nu au fost realizate și publicate de către CEMU din 2011 până acum, prin urmare, putem afirma că existența unor lacune legislative în acest domeniu se datorează neachitării de către CEMU a obligațiilor legale. De asemenea, CEMU verifică respectarea obligațiilor prevăzute la art. 124 din LEN (răspunderea publică), iar în cazul în care constată nerespectarea prevederilor legale poate propune ministerului de resort inițierea revocării din funcție a rectorului, reorganizarea sau desființarea instituției.

Un aspect pozitiv reprezintă adaptarea *Ordinului 3131/2018 privind includerea în planurile de învățământ, pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior din sistemul național de învățământ, a cursurilor de etică și integritate academică*, în urma căruia cursurile de etică și integritate academică au devenit obligatorii la nivelul ciclurilor de studii universitare de master și doctorat.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Cercetarea științifică;
- Autonomia universitară;

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS)

În conformitate cu *Hotărârea privind modificarea anexei la Hotărârea Guvernului nr. 1.418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor de referință*

și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul superior am identificat următorii indicatori:

IP.A.1.1.2. Integritate academică

Min.: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ are un Cod de etică și deontologie profesională universitară/integritate academică, prin care apără valorile libertății academice, autonomiei universitare și integrității etice, dispune de practici și aplică mecanisme clare pentru asigurarea permanentă a vigilenței față de eventuale fraude în activitățile sale academice, de cercetare sau de orice altă natură, inclusiv măsuri active de prevenire și eliminare a oricăror forme de plagiat, precum și de promovare a principiilor de etică și integritate în rândul tuturor membrilor comunității academice...

IP.A.1.1.3. Răspundere și responsabilitate publică

Min.: Instituția dispune de practici de auditare internă cu privire la principalele domenii ale activității universitare pentru a se asigura că angajamentele pe care și le-a asumat sunt respectate riguros, în condiții de transparență publică. Auditarea internă se realizează efectiv, periodic și pe o bază reglementată intern, la nivel de instituție și de compartimente și privește problemele administrative, financiar-contabile, ale integrității academice, predării, evaluării studenților, cercetării și serviciilor studentești. Anual se publică un raport de audit academic, dezbătut în Senat, și se elaborează un plan de ameliorare.

IP.B.3.1.2. Realizarea cercetării

Min.: Furnizorul de educație/Instituția de învățământ are un cod al eticii și integrității academice conform căruia cercetarea se desfășoară în conformitate cu normele de etică profesională pentru asigurarea permanentă a vigilenței față de eventuale fraude sau abateri de la deontologie în activitățile de cercetare, inclusiv măsuri active de prevenire și eliminare a oricăror forme de plagiat. Există documente din care rezultă certificarea permanentă a îndeplinirii unor standarde de calitate sau excelență în cercetarea științifică, din punctul de vedere al organizării, urmăririi desfășurării proiectelor de cercetare, avizării interne a rezultatelor și eliminării practicilor neconforme cu etica, cum sunt reproducerea fără permisiune a rezultatelor obținute de alți cercetători, plagiat, nerespectarea normelor de bioetică etc.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative)

În urma analizei recomandăm următoarele:

- Completarea prevederilor art. 118 din Legea Educației Naționale, astfel încât etica și integritatea academică să facă parte din principiile pe care se bazează sistemul național de învățământ superior;
- Elaborarea Codului de referință al eticii și deontologiei universitare, așa cum este prevăzut la art. 218, alin. (1) lit. d) din Legea Educației Naționale, respectiv art. 4, lit.

f) din art. 4, lit. c) din Anexa 1 la *Ordinul nr. 4783/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului de etică și management universitar*;

- Elaborarea și publicarea anuală a unui raport public privind etica universitară, conform art. 4, lit. c) din Anexa 1 la *Ordinul nr. 4783/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului de etică și management universitar*;
- Elaborarea unui raport care să conțină inclusiv recomandări în urma auditării comisiilor de etică din universități, conform art. 4, lit. b) din Anexa 1 la *Ordinul nr. 4783/2017 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului de etică și management universitar*;
- Clarificarea prevederilor art. 192, alin. (1) din Legea Educației Naționale și cadrului normativ privind atribuțiile CEMU la asigurarea calității învățământului superior și a cercetării științifice universitare;
- Modificarea prevederilor art. 306 din Legea Educației Naționale, pentru a consolida rolul și atribuțiile Comisiei de Etică universitară, astfel încât ingerințele în activitatea comisiei să fie cât mai reduse. Una dintre soluții este invitarea de experți și/ sau cadre didactice din străinătate pentru a face parte din comisii.
- Încălcarea regulilor de etică și integritate academică ar putea fi reglementată drept criteriu de alocare a finanțării suplimentare pentru universități, într-un mod în care punctajul universităților să fie diminuat progresiv în funcție de incidența problemelor (e.g. a plagiatului) - recomandare propusă în cadrul aportul A 1.2

Proiecte recente sau în curs de implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire).

UEFISCDI prin proiectul *Calitate în învățământul superior: internaționalizare și baze de date pentru dezvoltarea învățământului românesc (POCU INTL)* își propune, printre altele „dezvoltarea și implementarea unor măsuri în vederea fundamentării și implementării politicilor de etică și integritate în universități, ca elemente cheie pentru îmbunătățirea calității în învățământul superior” - <https://uefiscdi.gov.ro/pocu-he>

14. Programe de studii integrate

Domeniu: Programe de studii integrate

Baza legală:

- Art.162 alin. (1) din LEN
- Art.15 alin. (3) din Legea nr.288/2004
- Hotărârea nr. 1424/2006 pentru aprobarea metodologiei-cadru de organizare a programelor de studii integrate, oferite de două sau mai multe universități, care conduc la obținerea de diplome comune

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării (MEC)
- Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS)
- Autoritatea Națională pentru Calificări (ANC)

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Diverse acte normative formează baza legală pentru programele de studii integrate. Prevederile cele mai detaliate se regăsesc în Metodologia-cadru de organizare a programelor de studii integrate (adoptată prin Hotărârea nr. 1424/2006).

Totuși, considerând importanța acestui domeniu (mai ales, prin prisma recenteii inițiative a Comisiei Europene, i.e. „Universitățile Europene”, dar și a altor oportunități deja implementate de câțiva ani la nivel european ca și Erasmus Mundus Joint Master Degrees), este necesar ca prevederile legale pentru programele de studii integrate să fie nu doar centralizate, ci și formulate mai detaliat, cu o atenție sporită unor aspecte care, momentan nu sunt acoperite de prevederile legale existente.

Spre exemplu, după cum s-a precizat în activitatea A.1.2., rămâne de legiferat faptul că universitățile parte a consorțiului care implementează programul de studii integrate, trebuie inițial să dispună de dreptul legal de a oferi specializarea respectivă (i.e. trebuie să fie acreditate în propriul sistem național pentru specializarea respectivă). Altfel, există riscul ca unele universități, care nu au un anumit program acreditat, să îl poată totuși livra în cadrul unui program de studii integrate, ocolind astfel prevederile legale naționale.

În plus, actuala metodologie-cadru nu include într-o manieră sistematică aspectele principale care ar trebui acoperite de acordul scris între universitățile organizatoare de programe de studii integrate. Mai jos, vom menționa câteva aspecte care ar trebui incluse ca puncte de referință pentru acordul scris.

Interconexiuni cu alte domenii:

- Asigurarea calității (atât cea internă cât și cea externă) pentru programele de studii integrate este un aspect important, momentan neacoperit legislativ, întrucât metodologia-cadru nu face nicio referire la acest aspect.
- Autoritatea Națională pentru Calificări este, printre altele, instituția responsabilă de Registrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior (RNCIS), unde titlul calificării, inclusiv cel provenit de la programele de studii integrate trebuie să fie înscris.

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

N/A.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

Se recomandă:

- **Actualizarea metodologiei-cadru** pentru programele de studii integrate pentru a putea include aspectele necesare a fi acoperite de acordul dintre instituțiile partenere pentru organizarea de programe de studii integrate. Raportul activității A.1.2. propune, pe lângă aspectele deja acoperite de metodologia-cadru, următoarele: împărțirea responsabilităților în cadrul consorțiului, admiterea și înmatricularea studenților (actualmente doar parțial acoperită), limba de predare, asigurarea calității, legislația națională și/sau supranațională care reglementează programul integrat.
- Includerea de prevederi legale (eventual într-o metodologie-cadru actualizată) pentru **asigurarea calității** pentru programele de studii integrate.
- Considerăm oportună integrarea în legislația națională a **Abordării Europene pentru programele de studii integrate (European approach for quality assurance of joint programmes⁸⁰)**, aprobată în cadrul Conferinței Ministeriale EHEA de la Erevan din 2015, întrucât acest document acoperă toate aspectele importante pentru organizarea de programe de studii integrate – de la asigurarea calității, până la resursele necesare, procesul de predare-învățare și evaluarea studenților, etc. Pe baza informațiilor disponibile⁸¹, România nu a transpus încă în legislația sa națională prevederile acestei abordări la nivel de EHEA (cu mențiunea că, din punct de vedere legal, implementarea acestei abordări nu este obligatorie, fiind mai degrabă un angajament politic). Însă, prin implementarea abordării europene, considerăm că se

⁸⁰ European approach for quality assurance of joint programmes (2015),
https://www.eqar.eu/assets/uploads/2018/04/European_Approach_QA_of_Joint_Programmesv1_0-2015.pdf

⁸¹ <https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/national-implementation/>

va facilita inițierea de programe de studii integrate de către instituțiile de învățământ superior din România.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

- listă de exemple unde abordarea europeană a fost folosită pentru a evalua sau acredita un program de studii integrate se poate regăsi aici: <https://www.eqar.eu/kb/joint-programmes/european-approach-cases/>
- După cum se menționează și în raportul A.1.2., Consorțiul European pentru Acreditare (European Consortium for Accreditation, ECA) a publicat un ghid pentru organizarea de programe de studii integrate, care poate fi consultat aici: [http://ecahe.eu/w/images/d/dd/Joint Programme Checklist - inspired by quality assurance.pdf](http://ecahe.eu/w/images/d/dd/Joint_Programme_Checklist_-_inspired_by_quality_assurance.pdf)

15. Principiul centrării educației pe student

Domeniu: Principiul centrării educației pe student
Baza legală: Art. 114-118 din Legea Educației Naționale
Autoritatea publică/instituția publică responsabilă: ● Parlamentul României ● Ministerul Educație și Cercetării ● Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior ● Instituțiile de învățământ superior
Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului: La o scurtă trecere în revistă a reglementărilor din Capitolul I „Dispoziții generale” al Titlului III „Învățământul superior” din Legea Educației Naționale sesizăm faptul că prevederile legale vizează aspecte eminamente orientate instituțional, privitoare la organizare (art. 114), acreditare (art. 115, art. 116), misiune (art. 117), principii (art. 118), gratuitate (art. 119), calificări și diplome (art. 120) etc. Art. 118 alin. (1) lit. I amintește ca ultim principiu din totalitatea celor enumerate pe cel al „<i>centrării educației pe student</i>”. Acest principiu exprimă nu doar un deziderat al educației românești promovat și susținut declarativ de mult timp, ci indicatorul unei modificări de paradigmă în educație, un principiu transversal ce vizează deplasarea accentului către student⁸² în procesul de învățare și predare, ce înlocuiește modele de educație pur transmissive și care nu se reduce la învățarea activă sau la participarea studenților la procesul de concepere și luare a deciziilor⁸³. Pentru o imagine de ansamblu semnalăm studiul „Învățământul centrat pe student”⁸⁴, care a indicat 9 aspecte definitorii care stau la baza principiului: -ICS necesită un proces reflexiv continuu; -ICS nu propune o soluție de tipul ‘One-Size-Fits-All’ (care să se potrivească tuturor); -Studenții au Stiluri Diferite de Învățare; -Studenții au Nevoi și Interese Diferite; -Alegerea este esențială în Învățarea Eficientă prin ICS; -Studenții au Experiențe și Fond de Cunoștințe Diferite;

⁸² https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

⁸³ https://eua.eu/downloads/publications/student-centred%20learning_approaches%20to%20quality%20assurance%20report.pdf , p. 6

⁸⁴ <https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2012-Toolkit-ICS-cadre-didactice1.pdf>

-Studentii ar trebui să aibă Control Asupra Învățării lor;

-ICS este despre 'a permite' și nu despre 'a spune';

-Învățarea presupune Cooperare între Studenți și Personal⁸⁵.

Din acest motiv, putem considera acest principiu drept unul matriceal, cu precădere odată cu Procesul de la Bologna, și care trebuie să se regăsească ca dispoziție legală, cu o definire adecvată și menționarea unor caracteristici explicite, în orice formă legiuitorul consideră oportun, în prima parte a Titlului referitor la învățământul superior, având în vedere faptul că, la nivel de Proces Bologna, Advisory Group 2 elaborează o serie de principii adresate țărilor membre pentru îmbunătățirea proceselor de învățare-predare în învățământul superior, iar centrarea educației pe student va fi unul dintre aspectele cheie⁸⁶.

Pe această cale, pentru a oferi o soluție de plasare a unei prevederi în interiorul LEN, se poate aduce o modificare de substanță articolului 117, care afirmă: „Misiunea învățământului superior este de a genera și de a transfera cunoaștere către societate prin:

a) formare inițială și continuă la nivel universitar, în scopul dezvoltării personale, al inserției profesionale a individului și a satisfacerii nevoii de competență a mediului socioeconomic;

b) cercetare științifică, dezvoltare, inovare și transfer tehnologic, prin creație individuală și colectivă, în domeniul științelor, al științelor ingineresti, al artelor, al literelor, prin asigurarea performanțelor și dezvoltării fizice și sportive, precum și valorificarea și diseminarea rezultatelor acestora”.

Remarcăm faptul că procesul educațional este privit unidirecțional și mecanic, ca un proces de la general la particular, în care studentul este conceput drept un receptacol al unei dinamici impersonale.

Din aceste considerente, o reglementare care să plece de la aspirațiile studentului, universitare și profesionale, cu accent pe capacitățile sale și în vederea satisfacerii dezideratelor viitoare din sfera socială, ținând cont de implicarea și aportul propriu în parcursul educațional, ar servi unei viziuni mult mai fidele principiului centrării educației pe student.

Interconexiuni cu alte domenii:

- învățarea pe tot parcursul vieții
- incluziune socială și echitate
- conducerea universităților
- asigurarea calității în învățământul superior

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):

Indicatori de calitate ARACIS identificați în Metodologia de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior din 14.12.2017:

IP.A.2.1.3. Resurse financiare adecvate pentru activitățile de învățare și predare, servicii de sprijin adecvate și ușor accesibile pentru studenți

⁸⁵ <https://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2012-Toolkit-ICS-cadre-didactice1.pdf>, p. 6-7

⁸⁶ <http://www.ehea.info/page-Advisory-Group-2>

Min.: ...Cerințele unei populații diverse de studenți, cum ar fi studenții maturi, cei cu frecvență redusă sau la învățământ la distanță, studenții angajați sau studenții străini, precum și studenții cu dizabilități, și schimbarea de paradigmă către învățământul **centrat pe student...**

IP.B2.1.4. Centrarea pe student a metodelor de învățare

Min.: Principala responsabilitate a cadrului didactic este proiectarea metodelor și a mediilor de învățare **centrate pe student...**

IP. C.5.1.2. Predarea ca sursă a învățării

Min.: Structurile interne de asigurare a calității urmăresc procesul didactic, astfel încât fiecare cadru didactic să aplice strategii actualizate de predare și evaluare **centrate pe student** pentru fiecare curs, conforme cu programul de studii, caracteristicile studenților, forma de învățământ și criteriile de calitate predefinite.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

- Modificarea art. 117 în sensul concretizării la nivel principal a aspectelor privitoare la centrarea educației pe student, cu o definiție clară și evidențierea unor trăsături specifice;
- asigurarea unui cadru legislativ, de tipul emiterii unui ordin de ministru sau alt act normativ, prin care Ministerul Educației și Cercetării, împreună cu instituțiile de învățământ superior, să analizeze recomandările din cadrul Procesului Bologna și să asigure transpunerea lor în practică cu celeritate.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

- Proiectul PASCL (Peer Assessment of Student Centred Learning) pentru asigurarea încorporării principiului centrării de student ⁸⁷

⁸⁷ <https://www.esu-online.org/?project=peer-assessment-student-centred-learning-pascl>

16. Titlul de doctor și diploma de doctor

Domeniu: Titlul de doctor și diploma de doctor
Baza legală: • Art. 146¹ LEN, art. 146² LEN, art. 170 LEN, art. 14 din Legea nr. 206/2007 • Ordinul nr. 5110/2018 privind aprobarea standardelor naționale minime pentru acordarea titlului de doctor • Ordinul nr. 5923/2016 pentru aprobarea Metodologiei privind recunoașterea diplomei de doctor și a titlului de doctor în științe sau într-un domeniu profesional, obținute în străinătate • Ordinul nr. 6129/2016 privind aprobarea standardelor minime necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare
Autoritatea publică/instituția publică responsabilă: • Ministerul Educației și Cercetării • CNATDCU • Instituțiile de învățământ superior
Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului: Prevederi referitoare la titlul de doctor și la diploma de doctor există disparate în LEN, coroborându-se cu cele din Legea nr. 26/2004. Astfel, evidențiem o lipsă de tratare unitară a celor două aspecte, deși acestea sunt intrinsec corelate și nu pot fi analizate separat. Mai mult, ținând cont de incidența cazurilor de plagiat, cu alte cuvinte de abateri de la buna conduită în activitatea de cercetare-dezvoltare, considerăm că se impune o clarificare pe această cale atât a cadrului normativ actual privitor la titlul și diploma de doctor, cât și reliefaarea interconexiunilor dintre acestea, etica universitară și raporturile de muncă.
Interconexiuni cu alte domenii: • Etica universitară și integritatea academică; • Raport contractual de muncă cu unitățile de învățământ superior
Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS): Ordinul nr. 3200/2020 privind aprobarea Metodologiei de evaluare a studiilor universitare de doctorat și a sistemelor de criterii, standarde și indicatori de performanță utilizați în evaluare: C.4.1.1. IOSUD/Școala doctorală pune în aplicare prevederile unui cod de etică și deontologie/integritate academică, prin care apără valorile libertății și integrității academice, ale autonomiei universitare și dispune de: - practici și mecanisme pentru prevenirea fraudelor atât din perspectiva instituțională, cât și din perspectiva studenților doctoranzi;

- practici pentru prevenirea eventualelor fraude în activitățile sale academice, de cercetare sau de orice altă natură, inclusiv măsuri active de prevenire și eliminare a oricăror forme de plagiat, precum și de promovare a principiilor de etică și integritate sau de respectare a proprietății intelectuale, a dreptului de autor și a drepturilor conexe în rândul tuturor membrilor comunității sale academice;
- introducerea unor instrumente administrative care să asigure aplicarea unor sancțiuni efective și eliminatorii;
- mecanisme și măsuri pentru asigurarea egalității de șanse și protejarea împotriva intoleranței și a discriminării de orice fel.

IOSUD monitorizează și evaluează permanent aceste practici și poate face dovada aplicării lor pentru toate activitățile desfășurate și a implicării studenților în toate aceste procese, iar rezultatele monitorizării sunt făcute publice anual sau ori de câte ori este necesar.

IOSUD/Școala doctorală are o politică bazată pe prevenție cu privire la eventuala încălcare a codului de etică și integritate academică, demonstrând prin poziționări publice, studii, analize sau măsuri acest fapt.

*0.4.1.2. Toate sesizările cu privire la suspiciunile de plagiat aferente unor teze de doctorat au fost analizate și soluționate de IOSUD în termenul legal prevăzut pentru exprimarea punctului de vedere scris față de sesizarea primită.

C.4.1.3. în rapoartele anuale ale Comisiei de etică din cadrul IOSUD se regăsesc informații privind stadiul soluționării fiecărui caz în care a existat o sesizare sau o autosesizare relevantă pentru studiile doctorale cu privire la încălcarea unor norme și aspecte etice, iar din descrierea acestora nu rezultă întârzieri față de termenul legal de rezolvare precizat pentru astfel de cazuri prin reglementări naționale sau instituționale.

C.4.1.4. Măsurile întreprinse de IOSUD în urma deciziilor definitive ale CNATDCU de retragere a titlului de doctor în urma sesizărilor de plagiat au vizat cel puțin una dintre următoarele acțiuni:

- a) suspendarea dreptului de a admite noi doctoranzi pentru o perioadă de 3 ani a conducătorului de doctorat care a coordonat o teză de doctorat cu decizie definitivă de retragere a titlului de doctor pentru plagiat;
- b) excluderea din IOSUD a conducătorului de doctorat care a coordonat două sau mai multe teze de doctorat cu decizie definitivă de retragere a titlului de doctor pentru plagiat;
- c) suspendarea organizării procesului de admitere pentru domeniul de doctorat respectiv, pentru o perioadă de 2 ani, în cazul în care în domeniul de doctorat respectiv a fost coordonată o teză de doctorat cu decizie definitivă de retragere a titlului de doctor pentru plagiat.

*C.4.1.5. Referenții științifici care au făcut parte din comisiile de susținere publică a două sau mai multe teze de doctorat cu decizie definitivă de retragere a titlului de doctor pentru plagiat nu au mai fost numiți în comisii de susținere publică a tezelor de doctorat pentru o perioadă de cel puțin 3 ani. C.4.1.6. IOSUD deține o bază de date publică în care sunt indexate toate tezele de doctorat susținute în instituție începând cel puțin cu anul 2016 într-un format

care conține: domeniul, autorul, conducătorul de doctorat, titlul tezei și teza de doctorat în format electronic (dacă există acordul autorului).

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

Unul dintre aspectele problematice din LEN o reprezintă încălcarea eticii universitare și a bunei conduite în cercetare, sub forma plagiatului, raportate atât la cadrul și traseul legal în urma constatării lor, cât și a efectelor juridice care decurg de aici, efecte care se găsesc într-un raport de intercondiționare cu alte domenii legale. Totuși, pentru a putea avansa soluții de îmbunătățire, se impune în primul rând reliefaarea problemei incidente în acest caz și implicațiile aferente.

În arhitectura LEN, la momentul edictării legii, traseul era următorul: cazurile de încălcare a regulilor de bună conduită erau analizate de CNECSDTI, care stabilea prin emiterea unei hotărâri a vinovăției sau nevinovăției persoanei, cât și sancțiunile ce urmează să fie aplicate, conform art. 323 LEN (în vigoare în prezent). Articolul 324 LEN venea în completare, dând concretețe normei prin stabilirea sancțiunii, și anume retragerea titlului de doctor, conform literei d) (cât și retragerea calității de conducător de doctorat sau a atestatului de abilitare, prevăzut la lit. c), dar de importanță secundară în prezenta analiză).

În 2016 a fost redactată o Ordonanță de urgență a Guvernului invocându-se următoarele argumente în preambulul actului normativ: s-a constatat o denaturare a scopului și spiritului reglementării, a existat o decizie a ICCJ, cât și mai multe decizii ale altor instanțe, care au evidențiat că anularea actelor de studii s-a petrecut prin încălcarea Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, au crescut numărul tezelor de doctorat suspecte de plagiat și lipsesc mecanismele credibile și funcționale de combatere a încălcării standardelor de etică profesională. În centrul preocupărilor cu privire la încălcarea standardelor etice au fost și rămân eminamente cazurile de plagiat în tezele de doctorat, motiv pentru care modificările propuse de Guvernul României și-au propus să le adreseze prin schimbarea LEN.

Reamintim că necondordanța legală a izvorât din constatarea la nivel jurisprudențial a aplicării art. 146 LEN: „Rectorul poate anula, cu aprobarea senatului universitar, un certificat sau o diplomă de studii atunci când se dovedește că s-a obținut prin mijloace frauduloase sau prin încălcarea prevederilor Codului de etică și deontologie universitară” ca intrând în contradicție cu art. 1 alin. (6) din Legea 554/2004 a contenciosului administrativ: „Autoritatea publică emitentă a unui act administrativ unilateral nelegal poate să solicite instanței anularea acestuia, în situația în care actul nu mai poate fi revocat întrucât a intrat în circuitul civil și a produs efecte juridice. În cazul admiterii acțiunii, instanța se pronunță, dacă a fost sesizată prin cererea de chemare în judecată, și asupra validității actelor juridice încheiate în baza actului administrativ nelegal, precum și asupra efectelor juridice produse de acestea. Acțiunea poate fi introdusă în termen de un an de la data emiterii actului”.

Raportat la cele două prevederi legale, ICCJ a constatat că acestea nu pot „încălca principiile irevocabilității actului administrativ. Dispozițiile legii contenciosului administrativ consacră faptul că actul nu mai poate fi revocat, întrucât a intrat în circuitul civil și a produs efecte juridice, urmând ca autoritatea emitentă să solicite instanței anularea acestuia”⁸⁸. Totuși, nu putem să ometem un fapt esențial în tensiunile apărute în aplicarea legii: acestea au apărut

⁸⁸ [http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery\[0\].Key=id&customQuery\[0\].Value=77807](http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery[0].Key=id&customQuery[0].Value=77807)

pentru probleme existente cu privire la diplome de licență anulate de universitățile care le-au emis (exemplul relevant este cel al diplomelor studenților italieni judecat de ICCJ și în urma căruia a fost pronunțată Decizia nr. 3068/2012, mai sus amintită). Acestea au fost urmate de efecte similare și la nivelul doctoratului, din considerente sistemice, datorită unor prevederi din LEN care nu evidențiau clar nici regimul diplomelor la nivelul licenței și masterului, respectiv a doctoratului, nici cel al titlului de doctor.

În urma constatării unor suspiciuni de plagiat în cazul unor lucrări de doctorat, Guvernul României a propus modificarea LEN prin OUG nr. 4/2016, mai exact prin introducerea art. 146¹, care prevede: „(1) Diploma de doctor încetează să mai producă efecte juridice, din momentul comunicării dispoziției de retragere a titlului. (2) Literalele c) și d) ale articolului 324 se abrogă”. Proiectul de lege care a urmat pentru aprobarea OUG nr. 4/2016 privind modificarea și completarea Legii educației nr. 1/2011 a trecut apoi printr-un proces sinuos în Parlament⁸⁹, ambele Camere aducând amendamente, ajungându-se la sesizarea Curții Constituționale, care s-a pronunțat prin Decizia nr. 624/2016 referitoare la admiterea obiecției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru aprobarea OUG nr. 4/2016⁹⁰. În cele ce urmează vom prezenta pe scurt decizia.

În sesizarea neconstituționalității au fost invocate *viciera procedurii de adoptare a legii* (votarea simultană în Senat a raportului de respingere a cererii de reexaminare a legii la cererea Președintelui României și legea în forma trimisă la promulgare, prin încălcarea art. 77 alin. (3) din Constituție) și *încălcarea principiului bicameralismului* consacrat prin jurisprudența constituțională (existând deosebiri majore de conținut juridic între formele adoptate de cele două Camere, cât și existența unei configurații deosebite, semnificativ diferite, între formele adoptate de cele două Camere, între varianta dezbătută în Camera Deputaților și Senat existând o diferență de 18 amendamente noi, 23 de completări punctuale ale variantei inițiate de Guvern și modificarea a 8 articole din LEN, dintre care 5 articole nu au fost dezbătute în Camera Deputaților, ca primă Cameră sesizată).

Curtea Constituțională a întreprins atât o analiză a criticilor de neconstituționalitate extrinseci, cât și a celor intrinseci, luând decizia că Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 4/2016 privind modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 este neconstituțională, în ansamblul său.

Privitor la criticile de neconstituționalitate extrinseci, au fost remarcate atât încălcări ale Constituției referitoare la „legea adoptată după reexaminare”, cât și ale principiului bicameralismului statuat la nivelul jurisprudenței CCR (Decizia nr. 710/2009, Decizia nr. 413/2010, Decizia nr. 1533/2011). Referitor la încălcarea principiului bicameralismului reținem faptul „majoritatea soluțiilor adoptate de Senat nu a făcut obiectul inițiativei legislative și nu a fost dezbătută în Camera Deputaților...Senatul...a sustras dezbaterii și adoptării primei Camere sesizate modificări care vizau aspecte esențiale în structura și filosofia legii, contrar art. 61 din Constituție... De asemenea, Curtea mai constată că legea adoptată de Senat se îndepărtează de la scopul avut în vedere de inițiatorul său, și anume

⁸⁹ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=15544

⁹⁰ <https://lege5.ro/Gratuit/geztknjugi4q/decizia-nr-624-2016-referitoare-la-admiterea-obiectiei-de-neconstituionalitate-a-dispozitiilor-legii-pentru-aprobarea-ordonantei-de-urgenta-a-guvernului-nr-4-2016-privind-modificarea-si-completarea-l>

crearea unui mecanism unitar și coerent privind desfășurarea învățământului la nivelul doctorat, clarificarea și etapizarea concretă a acțiunilor de emitere a diplomelor și titlurilor la nivel universitar, precum și stabilirea unor atribuții privind procedurile și etica la nivelul învățământului universitar, astfel încât să se identifice cazurile de încălcare a standardelor de etică profesională, iar sancțiunile să poată fi aplicate unitar și în conformitate cu prevederile legale” (paragraful 39 din Decizie).

Privitor la criticile de neconstituționalitate intrinseci cuprinse în procesul de legiferare din Parlament, Curtea critică lipsa de claritate, precizie și previzibilitate ale normelor legale privitoare la: 1) înființarea senatului universitar al IOSUD (paragraful 45); 2) eliberarea diplomei de doctor în baza hotărârii senatului universitar sau a Prezidiului Academiei Române de acordare a titlului de doctor, pe considerent că în Academia Română nu există funcția de rector (paragraful 46); 3) eliberarea diplomei de doctor în baza hotărârii senatului universitar/Prezidiului Academiei Române de acordare a titlului de doctor, pe motiv de incidență a principiului revocabilității actelor administrative (art. 1 alin. (6) din Legea nr. 554/2004), conform căruia actele administrative care au intrat în circuitul civil și au produs efecte juridice nu mai pot fi revocate de autoritățile emitente, constatarea nulității sau anularea acestora putând fi dispusă numai de instanța judecătorească competentă prin introducerea unei acțiuni în termen de un an de la data emiterii actului (paragraful 49); 4) anularea actului administrativ constatator al titlului științific de la data emiterii actului de revocare și care produce efecte doar pentru viitor, căci constituie o încălcare a principiului irevocabilității actelor administrative individuale și a principiului stabilității raporturilor juridice (paragraful 50); 5) folosirea imprecisă a instituției revocării și retragerii, care generează incertitudine cu privire la aplicarea unitară a legii, împrejurare de natură să aducă atingere principiului securității juridice (paragraful 52); 6) solicitarea de către titularul titlului științific la acesta, pe motiv că legiuitorul nu stabilește statutul lucrării de doctorat care a stat la baza acordării titlului și nici efectele ce se vor produce în planul raporturilor juridice (de muncă), ca urmare a actului unilateral al renunțării (paragraful 54); 7) efectele în privința raporturilor juridice încheiate de persoana în cauză în calitate de doctor (paragraful 55); 8) renunțarea voluntară la titlul de doctor fără analiza motivelor ar putea echivala cu situația în care legea creează premisele ca persoane suspectate de obținerea titlului de doctor prin fraudarea procedurilor legale să preîntâmpine aplicarea unei sancțiuni renunțând voluntar la titlu (paragraful 56).

În urma constatării neconstituționalității legii, Parlamentul a adoptat OUG nr. 4/2016 privind modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011, care conține un singur articol cu următorul cuprins: „Art. 146¹. – Diploma de doctor încetează să mai producă efecte juridice, după pronunțarea unei hotărâri definitive a unei instanțe judecătorești”. Ulterior, prin Legea nr. 139/2019 au mai fost operate câteva modificări, în forma actuală în vigoare: art. 146¹: „Titlul de doctor încetează să mai producă efecte juridice din momentul comunicării dispoziției de retragere a acestuia; art. 146² (1) Diploma de doctor este revocată sau anulată prin hotărârea definitivă a unei instanțe judecătorești. (2) Prin derogare de la dispozițiile alin. (6) al art. 1 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, instituția emitentă introduce acțiunea în anularea diplomei, în termen de un an de la data dispoziției de retragere a titlului de doctor”. Aceasta a fost la rândul său supusă controlului constituțional, CCR statuând că este constituțională prin Decizia nr. 412/2019 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru

aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 4/2016 privind modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011.

Pe cale de consecință, se impun următoarele observații.

O primă remarcă, raportată la considerentele cuprinse în punctul 5.6. din raportul „Analiza cadrului legislativ în domeniul învățământului universitar” din cadrul proiectului „Noi perspective în educație – NPE”, ține de plasarea în secțiunea 8 a Cap. III din LEN, secțiune intitulată „Diplome” a art. 146¹ referitor la titlul de doctor. Într-adevăr, acesta ar fi fost potrivit să fie plasat în sau în proximitatea art. 170, unde sunt prevăzute efectele nerespectării standardelor de calitate sau etică academică. În eventualitatea în care se are în vedere doar o modificare parțială a LEN, considerăm că se impune mutarea prevederii acolo unde apare rațiunea sa legală pentru scopul prevăzut de legiuitor. Simultan, se poate avea în vedere abrogarea expresă a prevederilor din Legea nr. 26/2004, pe motiv de paralelism de reglementare.

În continuare, se poate avea în vedere, fie în circumstanța unor modificări parțiale a LEN, fie a unei revizui de substanță, introducerea unei secțiuni distincte în LEN intitulată „Titluri și diplome”, care să reunească toate reglementările disparate din LEN, dar și prevederi din Legea nr. 26/2004 (care să fie implicit abrogate). Această secțiune ar cuprinde toate prevederile incidente diplomelor și titlurilor universitare, constituind, din punctul nostru de vedere, un domeniu de reglementare distinct care ar trebui tratat ca atare.

Pentru o analiză de fond a problemei, iar considerentele următoare credem că se pot plia în eventualitatea unei reconfigurări substanțiale a LEN, remarcăm faptul că *ab initio* statutul legal al titlului și implicit al diplomei de doctor presupun o asimetrie de tratament juridic. Însăși existența în lege a unei distincții între titlu și diplomă atestă acest aspect, având în vedere că distincția este inexistentă în cazul diplomei de licență sau de master. Or, diferența de *ratione legis* ar fi trebuit să opereze și în cazul analizei sancțiunilor care decurg din încălcări ale normelor de etică academică pentru fiecare categorie în parte. Din punctul nostru de vedere, viciul provine din construcția legislativă a LEN, care, deși a consacrat o secțiune intitulată „Diplome” (art. 146-147), fără a distinge între categorii, a inclus și prevederi cu privire la retragerea titlului de doctor în altă secțiune, intitulată „Sancțiuni referitoare la încălcarea eticii universitare și a bunei conduite în cercetare” (art. 318-326). În această secțiune sunt prevăzute sancțiunile pentru studenți și studenți-doctoranzi (art. 325), dar și nu pentru doctori ca o categorie distinctă. Acolo unde apar sancțiunile, respectiv art. 324, doctorii sunt asimilați personalului din cadrul instituțiilor de învățământ superior, omițându-se faptul că o persoană care a primit titlul de doctor se poate prevala de acesta și în alte contexte decât cel educațional. Or, limitându-se câmpul de aplicare al normei, instanțele judecătorești, fiind ținute de principiul conform căruia acolo unde legea nu distinge nici interpretul nu trebuie să distingă (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*), nu ar fi putut să adreseze situația doctorilor care activează în alte domenii decât cel educațional decât printr-o extindere a câmpului de aplicare a normei juridice în vigoare.

Privitor la alt aspect, și anume la posibilitatea ca amendamentele propuse în Parlament și care au făcut obiectul Deciziei CCR nr. 624/2016 să fie reluate într-un nou proces de legiferare, considerăm că nu există niciun impediment legal în acest sens, cu condiția ca acesta să parcurgă toate etapele specifice. Această posibilitate decurge inclusiv din

considerentele Curții Constituționale care, în Decizia nr. 412/2019, paragraful 6, constată prerogativa legiuitorului de a putea decide sau nu să legifereze într-o anumită materie sau nu, dar doar *ab initio*, prin reluarea procesului legislativ, concluzie consistentă cu jurisprudența Curții. Concluzionăm astfel că, raportat la criticile de constituționalitate intrinseci cuprinse în Decizia CCR nr. 624/2016, subliniate mai sus, există posibilitatea ca prevederile propuse să fie reinițiate legislativ de legiuitor, având drept referință considerentele CCR. Această variantă poate fi fezabilă atât în eventualitatea unor modificări punctuale la LEN, cât și în cazul unor modificări de substanță când, implicit, se pot evita toate incongruențele și dificultățile apărute în parcursul legislativ din ultimii ani.

Din punctul nostru de vedere, punctul nodal al problemei îl reprezintă atât relația dintre titlul de doctor și diploma de doctor, dar și ratașarea fiecărui aspect de un mecanism juridic distinct. Sesizăm cum s-a ajuns în timp la o „furculiță logică”, în care criteriile de etică academică sunt în discordanță cu caracterul administrativ al unui act public. Separația dintre cele două rămâne totuși artificială, în condițiile în care *a priori* acestea se găsesc în strictă dependență și interconținere, conform principiului *accessorium sequitur principale* (grosso modo, bunul sau contractul accesoriu urmează soarta juridică a bunului sau contractului principal de care depinde; în acest caz, soarta diplomei urmând pe cea a titlului de doctor). Sarcina legiuitorului este de a reînoda legătura dintre cele două în unitatea lor indisolubilă. De pildă, considerăm că o soluție posibilă este prefigurată în însăși art. 147² alin. (2) din LEN: „Prin derogare de la dispozițiile alin. (6) al art. 1 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, cu modificările și completările ulterioare, instituția emitentă introduce acțiunea în anularea diplomei, în termen de un an de la data dispoziției de retragere a titlului de doctor”. Excepția introdusă în LEN, și declarată constituțională de CCR prin Decizia nr. 412/2019, vizează unul dintre efectele juridice, și anume ceea ce se întâmplă după revocarea sau retragerea diplomei de doctor. Se poate avea în vedere, dar doar într-o variantă complet revizuită a LEN, introducerea excepției la nivelul actului administrativ de conferire a titlului de doctor și a diplomei aferente. Astfel, acesta nu ar mai fi un act administrativ ordinar, care să se supună principiului irevocabilității prevăzut la alin. (6) al art. 1 din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004. Bineînțeles, nu trebuie eliminate alte garanții legale, de tipul celor prin care persoanei care i s-au retras titlul, și implicit diploma, poate contesta măsura la forurile competente, dar acestea nu ar mai viza diploma de doctor ca act administrativ distinct de titlul de doctor.

Un alt aspect care trebuie avut în vedere este efectul retragerii titlului de doctor atunci când intervin raporturi de muncă. Putem exclude din analiză situația în care posesorul titlului anulat sau revocat activează în mediul privat, între părți stabilindu-se un raport consensual, criteriile de angajare, cât și altele, fiind stabilite de persoana juridică de drept privată. Dacă LEN prevede în prezent posibilitatea de a fi dispuse sancțiuni cu privire la încălcarea eticii universitare, dar cu privire strictă la personalul didactic și de cercetare (art. 318 sau art. 324 LEN), ne întrebăm care sunt consecințele juridice atunci când persoana este încadrată într-un raport de muncă cu o persoană juridică de drept public și este plătită din fonduri publice, în condițiile în care perioada studiilor doctorale, finalizate cu obținerea titlului, este considerată drept experiență relevantă pentru ocuparea unui post public, dar are și implicații patrimoniale prin conferirea de drepturi salariale pentru deținerea titlului științific de doctor (conform art. 14 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice). Bineînțeles, prevederea de la art. 325 LEN conform căreia „contractul de

muncă cu universitatea încetează de drept” în cazul unor abateri de la buna conduită în cercetare nu poate fi extinsă prin analogie dincolo de cadrul raportului de muncă cu instituția de învățământ superior. Într-o eventuală revizuire a LEN, în condițiile în care nu știm să existe prevederi legale în alte acte normative, o asemenea situație poate fi avută în vedere în sensul unei reglementări distincte. Considerăm că o astfel de abordare ar adresa inclusiv nuanța introdusă de Curtea Constituțională, care, în Decizia 624/2016, în paragrafele 54 și 55, se referă atât la consecințele renunțării la titlul de doctor, cât și atrage atenția asupra faptului că „Nereglementarea efectelor actului unilateral de renunțare sau ale retragerii titlului de doctor, după caz, naște riscul ca fostul deținător al titlului de doctor să continue să beneficieze de acele drepturi dobândite în virtutea titlului, deși nu mai întrunește calitatea care a determinat acordarea acestora... creează posibilitatea ca persoana care s-a abătut de la respectarea standardelor de etică profesională să se bucure în continuare de rezultatul fraudei sale, pe de altă parte. Or, Curtea apreciază că o atare finalitate a legii este inacceptabilă din punct de vedere juridic și social, întrucât încurajează comportamente ilicite și elimină caracterul punitiv și preventiv al sancțiunii de retragere a titlului de doctor”.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

-Platforma „Doctoranzi în România”, inițiată de UEFISCDI⁹¹

⁹¹ <http://www.doctoranzi-romania.ro/Default.aspx>

17. Digitalizarea învățământului superior

Domeniu: Digitalizarea învățământului superior

Baza legală:

- art. 139 lit. c) LEN
- art. 201 LEN, Ordinul nr. 3714/2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare, funcționare și operaționalizare a Registrului Matricol Unic al Universităților din România, cu modificările ulterioare
- Legea nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare, cu modificările ulterioare

Autoritatea publică/instituția publică responsabilă:

- Ministerul Educației și Cercetării
- Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor.

Scurtă descriere și nevoia de abordare a domeniului:

Privitor la domeniul învățământului superior, Legea Educației Naționale nu cuprinde nicio prevedere, singura mențiune tangențială putând fi reperată la art. 168 alin. (9), ce instituie obligația redactării tezelor de doctorat în format digital și publicarea lor pe un site administrat de Ministerul Educației.

Digitalizarea domeniului învățământului superior reprezintă o necesitate raportată atât la corelarea domeniului la tehnologiile existente, la piața muncii în orizontul 2030-2040 unde digitalizarea va fi o cerință indispensabilă, cât și la adresarea aspectelor imprevizibile în desfășurarea actului educațional (e.g. contextul epidemiei Covid-19).

În domeniul învățământului superior o serie de măsuri specifice digitalizării au fost adoptate de fiecare universitate în parte, în virtutea autonomiei universitare, neexistând o implicare de la nivelul Ministerului Educației cu privire la standardizarea acestor măsuri.

Digitalizarea trebuie să fie aptă să răspundă nevoilor studenților, dar printr-o anticipare a parcursului educațional al tinerilor de la integrarea în primele forme de educație până la intrarea în lumea profesională, prin dobândirea unor competențe și informații relevante.

Aceasta trebuie să se găsească în corelare cu digitalizarea din celelalte sectoare de activitate, cultură, piața forței de muncă etc.

În Strategia națională privind Agenda Digitală pentru România 2020, februarie 2015⁹², din 07.04.2015 este cuprins accesul elevilor la tehnologiile folosirii PC-ului și Internetului, dar raportat doar la educația elevilor, fără nicio referire la studenți sau învățământul superior în general, deși printre seturile de măsuri indicate sunt enunțate trei categorii ample: 1) educația prin activitatea curriculară bazată pe TIC; 2) educația prin activitatea extracurriculară bazată pe TIC; 3) pregătirea profesională continuă- învățarea pe tot parcursul vieții. După cum s-a remarcat în Raportul A1.2. Analiza cadrului legislativ, „găsim doar referiri

⁹² <https://www.comunicatii.gov.ro/agenda-digitala-pentru-romania-2020/>

tangențiale la învățământul superior, linii de acțiune generale, cum ar fi: Furnizarea cursurilor de pregătire TIC specifice, legate în mod direct de îmbunătățirea calității procesului de învățare și aptitudinilor digitale; implementarea utilizării Resurselor Educaționale Deschise; digitalizarea și arhivarea conținutului educațional; Includerea platformelor Web 2.0 în cadrul proceselor de predare-învățare; Încurajarea procesului de Învățare pe toată Durata Vieții". Totuși, acestea sunt prevederi mult prea generale și vagi.

Remarcăm faptul că în Programul de guvernare din 14.03.2020, publicat în Monitorul Oficial nr. 208 din 14.03.2020, la capitolul X „Educație, cercetare, inovare” a fost introdusă drept măsură necesară în învățământul preuniversitar „Promovarea măsurilor care sprijină digitalizarea sistemului de educație și focalizarea pe utilizarea tehnologiilor IT pentru procesul de predare-învățare și pentru managementul educațional”, dar un astfel de punct nu a fost inclus și cu privire la învățământul superior.

În contextul recent remarcăm adoptarea de către Senat, în calitate de cameră decizională, a proiectului de lege, aflat în prezent în stadiu de promulgare⁹³, prin care Ministerul Educației va asigura elevilor și profesorilor infrastructura necesară constând în dispozitive și acces la internet pentru accesarea Bibliotecii Școlare Virtuale, Platformei școlare de e-learning și a altor platforme educaționale agreeate (prin introducerea alin. (2)¹ în art. 70 și alin. (2) lit. z) la art. 94 din LEN). Inițiativa nu cuprinde și referiri la învățământul superior.

Remarcăm faptul că Legea nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare este încă în vigoare, dar aceasta nu a cunoscut actualizări substanțiale în timp. Cuantumul sumei a rămas tot la 200 euro, iar drept condiție pentru accesarea ajutorului venitul brut pe membru de familie trebuie să fie mai mic sau egal cu 250 lei. Atragem atenția că această ultimă condiție a fost modificată legal în 2018, prin Hotărârea nr. 297/2018 pentru modificarea Normelor metodologice pentru aplicarea Legii nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1.294/2004, neexistând informații relevante cu privire la modalitatea de calcul sau alegere a sumei de 250 lei. Mai mult, în 2020 a fost emisă Hotărârea nr. 225/2020 privind modificarea Normelor metodologice pentru aplicarea Legii nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1.294/2004, prin care sunt prevăzute condiții cu privire la configurația minimă recomandată a calculatoarelor. Pentru desktop se impune „procesor Dual Core sau echivalent; FSB minimum 800 MHz; frecvență procesor minimum 2.300 MHz; HDD minimum 250 GB; RAM tip DDR3 minimum 4 GB; unitate DVD; monitor LCD minimum 17””; pentru laptop „procesor minimum Dual Core sau echivalent; frecvență procesor minimum 2.000 MHz; RAM tip DDR3 minimum 4 GB; HDD minimum 250 GB; diagonală minimum 15”; rezoluție minimum 1.366 x 768; DVD”; pentru netbook sau echivalent „procesor Intel Atom sau echivalent; tip procesor minimum N450 sau echivalent; HDD SATA minimum 250 GB; RAM DDR3 minimum 1 GB; diagonală minimum 10”. Toate aceste considerente au făcut și obiectul unei luări de poziție din partea ANOSR⁹⁴.

În perioada 2019-2021, Agenția de Administrare a Rețelei Naționale de Informatică pentru Educație și Cercetare va derula proiectul „*Platformă digitală cu resurse educaționale deschise*”

⁹³ http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.lista?std=dz&prn=1

⁹⁴ <https://www.anosr.ro/euro-200-digitalizare-pe-hartie/>

(EDULIB) (Biblioteca virtuală)". Acesta vizează cu precădere învățământul preuniversitar, dar nu știm să existe un proiect similar care să vizeze și pe cel universitar. Ne referim aici cu precădere la accesul la bazele de date internaționale relevante pentru învățământul superior. Acestea sunt accesibile cu precădere în funcție de capacitățile financiare ale universităților și ale bibliotecilor universitare, ceea ce presupune un tratament inechitabil în sensul restrângerii posibilităților de informare ale studenților încadrați în unități de învățământ care au sau trec prin perioade dificile din punct de vedere financiar. De asemenea, remarcăm faptul că accesul la aceste baze de date, chiar și acolo unde este posibil, este de multe ori restrâns la spațiul bibliotecilor, aspect care trebuie în mod necesar adresat în direcția extinderii capacităților de acces.

O măsură care ar reprezenta un aport semnificativ în domeniul digitalizării o reprezintă încurajarea înființării de incubatoare digitale în învățământul universitar, și nu numai. Se poate avea în vedere, drept model orientativ, dar dintr-o perspectivă strict *formală*, Legea privind incubatoarele și acceleratoarele de afaceri, adaptată la domeniul învățământului superior, inițiată de Guvernul României și aflată în prezent în circuitul de legiferare⁹⁵. În acest sens, se poate emite un act normativ cu caracter supletiv, pentru a nu aduce atingere autonomiei universitare, prin care să fie creionat cadrul legislativ al înființării și funcționării incubatoarelor digitale în universități. Rolul și funcția incubatoarelor trebuie să fie orientate către consultanță și realizarea de proiecte adresate atât cadrelor didactice, cât și studenților, vizând activități de mentorat, programe hibride de parteneriat între mai multe entități sociale și îndeplinirea dezideratelor învățării pe tot parcursul vieții. Prin intermediul acestora se poate facilita prezentarea inovațiilor în cunoaștere, actualizări permanente ale dezvoltărilor recente din domeniile științifice și artistice, oportunități de colaborare, deschiderea către piața muncii etc.

Interconexiuni cu alte domenii:

- societatea informațională;
- eliminarea inegalităților și a discriminării;
- accesul la cultură.

Indicatori de calitate existenți (e.g. setați de ARACIS):**IP.C.5.1.1 Disponibilitatea resurselor de învățare**

Min.: Universitatea asigură resurse de învățare (manuale, tratate, referințe bibliografice, creștomatii, antologii etc.) pentru fiecare program de studiu în biblioteci, centre de resurse etc., în format clasic sau electronic și gratuit. Biblioteca universității trebuie să dispună, pe lângă accesul electronic, de un număr corespunzător de volume din țară și străinătate și de abonamente la principalele reviste de specialitate din țară și străinătate pentru fiecare disciplină care definește un program de studiu. Fiecare bibliotecă are un program și resurse de procurare a cărților și revistelor.

IP. C.6.1.1. Baze de date și informații

Min.: Instituția are un sistem informatic care facilitează colectarea, prelucrarea și analiza datelor și informațiilor relevante pentru evaluarea și asigurarea instituțională a calității.

⁹⁵ https://senat.ro/legis/lista.aspx?nr_cls=L516&an_cls=2019

Deciziile de politică, strategie și administrative sunt fundamentate pe baza informațiilor colectate și analizate.

Ref. 1: Pe lângă datele și informațiile privitoare la starea instituțională a calității, IIS adună informații despre starea calității în alte IIS din țară și din străinătate, cu care se compară și pe baza cărora formulează în mod diferențiat repere - benchmarks.

Nevoi de îmbunătățire/recomandări (modificări legislative):

- modificarea Legii nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare în sensul majorării cuantumului sumei de 200 euro, echipamentele IT achiziționate în acest cuantum nefiind satisfăcător din punct de vedere tehnic pentru a oferi o interacțiune optimă și adaptată anului 2020; de asemenea modificarea aceleiași legi în vederea ridicării pragului de 250 lei ca venit brut pe membru de familie până la o valoare pertinentă, pentru a putea face măsura adecvată și a mări bazinul studenților care pot accesa ajutorul;
- modificarea Normelor metodologice pentru aplicarea Legii nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare privitoare la configurația minimă recomandată a calculatoarelor; de asemenea modificarea aceluiași norme în vederea stimulării achiziționării de calculatoare privitoare la configurația minimă recomandată a calculatoarelor în sensul stabilirii unei configurații minime recomandate a calculatoarelor adaptate tehnic necesităților actuale;
- implicarea Ministerului Educației în modificarea parametrilor din viitoarea Strategie Națională privind Agenda Digitală pentru România, având în vedere că cea actuală cuprinde anii 2015-2020. Câteva linii de acțiune s-ar impune: în primul rând, o atenție sporită la adresa învățământului superior, includerea studenților și a nevoilor acestora, nu doar a elevilor, suplimentarea criteriilor de asigurare a pregătirii permanente a întregului personal din învățământul superior, extinderea conținutului referitor la învățarea pe tot parcursul vieții, printr-o viziune integrată a nevoilor tuturor categoriilor de vârstă;
- inițierea unui proiect similar „*Platformă digitală cu resurse educaționale deschise (EDULIB) (Biblioteca virtuală)*”, dar care să vizeze învățământul superior, și care să adreseze o problemă stringentă și imperios necesară: facilitarea accesului și extinderea accesului la bazele de date internaționale relevante pentru toți actorii implicați în învățământul superior;
- actualizarea metodologiei ARACIS care să cuprindă standarde de digitalizare la nivel instituțional;
- debirocratizarea proceselor administrative prin o serie de modificări legislative care să permită o serie de operațiuni inclusiv prin intermediul platformelor digitale ale facultăților: înscrierea la facultate, achitarea taxelor, cazare etc.
- elaborarea unui act normativ privind incubatoarele digitale în universități;

- includerea politicilor de digitalizare în învățământul superior în Strategia națională de digitalizare. În acest sens, este de recomandat ca universitățile să conlucreze pentru digitalizarea întregului sistem de învățământ, după modelul finlandez⁹⁶ sau croat⁹⁷.
- coordonarea politicilor naționale de digitalizare în IS cu Digital Action Plan al Comisiei Europene⁹⁸.

Proiecte recente sau în curs implementare (în special cele care pot răspunde nevoilor de îmbunătățire):

N/A

⁹⁶ <https://minedu.fi/en/digital-learning-environments>

⁹⁷ <https://www.srce.unizg.hr/en/news/e-learning-platform-merlin-recorded-more-1000-simultaneous-users/publ2019-01-29>

⁹⁸ https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en